

ЗГИНУВ ЦВІТ КАЛИНИ НА СОЛОВЕЦЬКІМ МОРОЗІ...

ДО 75-Х РОКОВИН ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ

Від Києва до Соловків приблизно дві з половиною тисячі кілометрів — непрохідними лісами, карельськими болотами, Білим морем. У 1930-ті, відомі як роки Великого Терору, цим шляхом-етапом пройшли десятки тисяч українців. Учені, поети й письменники, перекладачі, театральні діячі, освітяни, інженери, селяни, заарештовані за надуманими обвинуваченнями, знемагаючи, несли свій хрест на соловецьку Голгофу і під п'яний регіт енкаведистів були замучені голодом та непосильною працею у концтаборах, по-звірячому биті й принижувани, розстріляні-розп'яті лише за те, що народилися українцями, жили на землі, яка від початків стала історичною антитезою бездуховності, з якої й виросла тоталітарна система.

«ХТОСЬ ПРИКЛАДОМ У СПИНУ — ЙДИ!»
ВАС ЧИМАЛО!

(Свен Плузник, 1898-1936)

Більшовицько-комуністична ідеологія, що витворила особливі концтабори для цивільного населення, де знищення людини, не кажучи про її гідність, було поставлено на конвеєр, людиноне-нависницька за своєю суттю. У перші ж дні існування радянської країни «червоний терор» став державною докт-

риною, а слова Володимира Леніна «будьте зразково нещадними. Розстрілювати, нікого не питаючи і не допускаючи ідіотської тяганини» — керівництвом до дії каральних органів.

За життя творця нової Росії створюється 700 виправно-трудових закладів. У переліку їх за номером один — Соловецький табір особливого призначення (СЛОН). На островах, відмежованих від материка Білим морем,

яке більшовики, тільки-но прийдуть сюди, перейменують на Червоне, за якихось сто шістдесят кілометрів від Полярного кола, якомога далі від людських очей ОДПУ-НКВД створить полігон, де методично відпрацьовувати організацію ізоляції від суспільства потенційно небезпечних для системи (освічених, прогресивних, розумних, з власною думкою, стійких до комуністичного шаманства) людей, їхню охорону, практику розстрілів і технологію поховання тисяч жертв. Юрій Бродський, автор книги «Соловки. Двадцять лет Особого Назначення», що вийшла 1998 р. у Мілані, стверджує: енкаве-

дисти обговорювали й можливість застосування тут для масових убивств отруйних газів.

Визначивши можливості використання для будівництва соціалізму примусової праці й необхідні для підтримання життя в арештантах норми харчування, чекісти звітували, що на Соловках діє індустрія виховання громадян з принципово новою свідомістю — радянською. І вважали, що створили «Фабрику людей». В'язень Михайло Никоненко назве ту фабрику з її лісопалами і біломорканалом «адстроєм».

Історія «адстрою» розпочалася 20 травня 1920 року, коли на території багатого

Соловецького монастиря, заснованого у першій половині XV століття кількома ченцями, створюють табір-радгосп, де «сурова кліматическая обстановка, трудової режим и борьба с природой будут хорошей школой для всяких порочных элементов». Ними стають військовополонені, учасники громадянської війни. За три роки їх змінюють соціалісти, меншовики, анархісти, виявлені каральними органами білі офіцери, представники царської аристократії та старого держaparату. Змінюється і назва закладу — на Соловецький табір особливого призначення. У 1937 р. СЛОН перетворюється на СЛОН —

«тюрму особого назначення», керівники якої, упевнені в своїй безкарності і праві робити з людьми, що заманеться, любили повторювати: на островах «власть не советская, а соловецкая». Тут уже давно «перевиховують» представників національних партій, «шкідників», церковників, «диверсантів», «шпигунів», куркулів.

(Продовження на 4-5-й стор.)

На фото: угорі — українська делегація на Соловецькому острові; ліворуч — радянський політв'язень Михалко запалює свічку біля меморіального каменя закатованим українцям у Соловецькому таборі (Фото Г. Лук'янчука)

ЩОБ НЕ ПОКРИТИСЯ РЯСКОЮ...

Тема прес-конференції, що відбулася 9 жовтня в прес-центрі «Аргументы недели — Крым», була для мене настільки інтригуючою, що серед кількох заходів, призначених на цей ранковий час, я, не роздумуючи, обрала саме її. «Зміна гравців на політичній карті Криму» — невже щось таки дійсно відбувається, про що я не знаю, не відаю? Але ж намагаюся стежити за всіма новинами, аналізувати, дослухатися до думки як своїх товаришів, так і опонентів, і при цьому готувати заявити: ні, сьогодні взагалі немає ні гравців, ні політики, спрямованої на зміни, та реальних для цього шансів. Навпаки, наші кримські «єдиносороки» все більше ушільнюються, а підхопивши ідею євроінтеграції, і зовсім вибили ґрунт із-під ніг у тих, хто прагнув мати цю фішку своєю власною, приваблюючи з її допомогою майбутніх виборців. То де ж ці нові гравці, і звідки їх виглядати? Проводили прес-конференцію два політологи (у всяко-

му разі, ці люди так себе називають): Дмитро Омельчук та Володимир Єгоров. Третього, чия участь теж була заявлена, Нарімана Джелилова, на заході не було, і мого припущення, що кожен із них матиме намір любівувати інтереси свого народу, одразу ж втратило підґрунтя. То звідки ж повияло свіжим вітерцем, чий же «привид» бродить сьогодні Україною? Як я і підозрювала — нічий. Керівник кримського відділення однієї з українських патріотичних партій (не знаю, чи лишилась вона хоча б у природі) Дмитро Омельчук підрахував (а можливо, прочитав), що кожен 20 років разом зі зміною покоління до влади приходять інші люди, а їхні попередники залишають активну політичну діяльність. Але ж політика — це не школа, куди всіх приводять в одному віці. Разом з татом прийшла туди Наталія Королевська, разом із сином — Віктор Янукович, а той прихопив ще й своїх друзів. Не настав час йти на

відпочинок і Олегу Ляшку, який прагнув номером 1 провести за партійним списком до ВР України вагітну безробітну. Далеко не дідусі як Арсеній Яценюк, так і Віталій Кличко.

У той же час справжні велетні духу, люди, які бачили

життя у різних його вимірах, такі, як Слава Стецько, В'ячеслав Чорновіл, Михайло Горинь, Ігор Юхновський, не чекали, коли їм кримські політологи покажуть червону картку і у двадцятирічний цикл української незалежності не вписалися. Вони, як мо-

гутні дерева, стояли колись у перших лавах за українську незалежність, чесні і безкомпромисні, яким по-справжньому було що втрачати, бо йшлося не про гроші, а про їхнє незаплямоване ім'я.

(Продовження на 6-й стор.)

Ось так клали квіти наші українські патріоти з нагоди Дня українського козацтва, долаючи потрібну перешкоду: у вигляді заборони міськвиконкому, міліції та ворожого ентузіазму російських козачків. Але не вони «нагнули» лідера українських націоналістів Криму, а повага до людей, яких заборонила вшановувати місцева влада...

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:

Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
Трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети «Кримська світлиця» нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства «Просвіта» "БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

**Головний редактор
Віктор КАЧУЛА**

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Ресстраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11 2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Літсування з читачами - на сторінках газети.
Матеріали для друку приймаються в електронному вигляді. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (067) 650-14-22 (050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua http://svitytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олесь БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-65
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnicтво@gmail.com

ЯК ЗВАТИ ГЕРОСТРАТА?

**ПАЛАЮЧІ МЕЧЕТІ
ДЕСТАБІЛІЗУЮТЬ КРИМ**

У Криму горіли дві кримськотатарські мечеті. Очевидці кажуть, що на пожарищах є сліди підпалу. У Меджлісі кримськотатарського народу не виключають, що храми могли підпалити проросійські активісти, які відчують, що влада закриває очі на їхні дії. Натомість проросійські депутати Кримської автономії вважають такі заяви голосливими і пропонують чекати результатів розслідування, яке проводять правоохоронці. Зі свого боку експерти говорять, що пожежі у мечетях виглядають як спроби спровокувати міжнаціональне напруження у Криму напередодні мусульманського свята Курбан-Байрам.

Мечеть у селі Рівне Красногвардійського району Криму загорілася у вівторок рано вранці. Вогонь пошкодив килими і стіни в центральній приміщенні, кімната імама вигоріла повністю, як і меблі та примірки Корану, які там лежали. В селі всі ще спали, і ніхто не бачив, чи підпалили храм навмисно, чи вогонь виник через коротке замикання. Оперативники МВС, які виїхали на місце, розглядають обидві версії.

Журналістка кримськотатарської телекомпанії АТР Ельвіна Сейтбуллаєва однією з перших прибула на місце пожежі. Радіо «Свобода» вона розповіла:

«На мій погляд — це навмисний підпал. Другий день поспіль палають мечеті, навряд чи це збіг обставин. Вчора — згоріла мечеть у місті Саки, ми бачили там жмут паперу і старих речей, за допомогою яких біла мечеть розводили вогонь. Тут — дуже схожа ситуація. Ми зайшли до кімнати імама — там згоріло все. Навряд чи це було коротке замикання: в кімнаті була лише одна розетка, і ніяке обладнання не працювало», — каже очевидець.

Кримська міліція розслідує пожежу в мечеті у Рівному, так само, як і загоряння в місті Саки в іншій мечеті днем раніше, заявила в коментарі Радіо «Свобода» прес-офіцер кримської міліції Ольга Богославська.

«Факт підпалу мечеті мав

місце, слідча оперативна група виїхала туди о шостій ранку. Розпочато кримінальне провадження за статтею 192 Кримінального кодексу — за фактом навмисного псування майна. За фактом підпалу мечеті днем раніше — теж відкрито провадження та триєва перевірка. Ми проводимо низку експертиз, щоб виявити, чи це був підпал, чи інша причина загоряння», — зазначила Ольга Богославська.

Лідер Меджлісу кримськотатарського народу, народний депутат Мустафа Джемільєв заявив Радіо «Свобода», що, на його думку, в підпалях зацікавлені проросійські сили, і що кримська міліція навряд чи знайде винних.

«Охочих дестабілізувати ситуацію в Криму досить багато. Тому сказати, хто саме причетний до підпалу, мені важко. Думаю, що це проросійські, шовіністичні сили, які є в Криму. Припускаю, що винних не знайдуть, як це було і раніше. Зловмисників намагає таке ставлення влади до кримськотатарського народу, і вони відчують свою безкарність», — сказав М. Джемільєв.

Меджліс має намір звернутися з приводу підпалів храмів до міжнародних організацій. На сайті Меджлісу йдеться про те, що пожежі можуть бути початком масових провокацій проти кримських татар.

Між тим, голова Ради міністрів Кримської автономії

ТИМ ЧАСОМ...

**В УКРАЇНСЬКІЙ
ЦЕРКВІ В КРИМУ
УКРАЛИ ІКОНУ**

Кримська міліція продовжує пошуки дорогоцінної ікони, викраденої з Кафедрального собору святих рівноапостольних Володимира та Ольги Української православної церкви Київського патріархату в Сімферополі. Як повідомили у міліцейській прес-службі, проводиться досудове розслідування за статтею про крадіжку.

Архієпископ Сімферопольський і Кримський Климент вважає, що крадіжку скоєно на замовлення, бо окрім ікони, вартість якої становить щонайменше 100 тисяч доларів, більше нічого не пропало. За його словами, за останні 10 років це вже третя крадіжка із собору, і жодної з них міліції розкрити поки що не вдалося...

Анатолій Могильов заявив, що винні у підпалі мечетей у Криму мають бути знайдені за будь-яку ціну.

Зі свого боку депутат Верховної Ради Криму від «Русского единства» Сергій Шувайников назвав позицію Меджлісу щодо обох пожеж необґрунтованою.

«Є бажання Меджлісу бачити винуватців пожеж, поспішати з політичними висновками. Шукати недругів серед проросійських організацій, як це роблять окремі радикали з Меджлісу, — нерозумно. Треба дочекатися висновків міліції. Бо є лише факти пожеж, невідомо навіть, чи був підпал, а якщо був — треба знайти винних. Нині модно робити політичні висновки. Особливо — напередодні проведення Курултаю (з'їзду кримськотатарського народу)», — сказав депутат.

Директор центру близькозахідних досліджень Ігор Семиволос упевнений у тому, що пожежі є провокацією, яка вигідна тим силам, що зацікавлені розхитати ситуацію на Кримському півострові. Він очікує, що пожежі в мечетях стануть мобілізуючим фактором для кримських татар, які більше дбати про свою безпеку, але водночас — руйнуватиметься та хистка довіра, яка виникає між різними етносами Криму, зокрема, між кримськими татарами та росіянами.

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/25137948.html>

**ВІТАННЯ МУСУЛЬМАНАМ КРИМУ
ЗІ СВЯТОМ КУРБАН-БАЙРАМ**

Шановна мусульманська громадо Криму!
Щиро вітаю всіх кримчан, які сповідують Іслам, з одним із найзначніших мусульманських свят — Курбан-Байрам!

Свято, що символізує прощення, любов, повагу та турботу, стало невід'ємною частиною культурного і релігійного життя нашої країни.

Дні Курбан-Байраму зустрічають із чистим, відкритим серцем та долонями, що готові для щедрого благодійництва.

Це свято об'єднує нас навколо одвічних цінностей справедливості, добра і милосердя, сприяє духовному відродженню та збереженню взаєморозуміння й міжнаціональної злагоди у нашому спільному домі.

Бажаю всім мусульманам Криму міцного здоров'я, благополуччя, миру і добра.

Нехай святість і мудрість цих священних днів супроводжує вас впродовж всього року, наповнює духовним спокоєм та надихає на плідну працю в ім'я процвітання Автономної Республіки Крим і України!

**З повагою — Віктор ПЛАКІДА, Постійний Представник
Президента України в Автономній Республіці Крим**

УКРАЇНА ПЕРЕХОДИТЬ НА ЗИМОВИЙ ЧАС

В ніч з 26 на 27 жовтня Україна переходить на зимовий час шляхом переведення годинникової стрілки на одну годину назад. Про це нагадує Міністерство економічного розвитку і торгівлі. Перехід на зимовий час відбудеться відповідно до Постанови Кабінету Міністрів № 509 від 13 травня 1996 року, зазначається в повідомленні.

МЕТА — ТРИ МІЛЬЯРДИ!

За дев'ять місяців цього року державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз» перевищило показники з видобутку природного газу за аналогічний період майже на 38 відсотків, повідомили у прес-службі держпідприємства.

Загальний видобуток за три квартали цього року сягнув обсягів видобутку за весь минулий рік і склав понад 1160 мільйонів кубічних метрів (за весь минулий рік — 1174 мільйони кубів).

За повідомленням «Чорноморнафтогазу», підприємство виїшло на історичний максимум добового видобутку газу на родовищах Чорного та Азовського морів — 4,97 мільйона кубометрів, і, як наслідок, за підсумками року планує видобути найбільше за останнє десятиліття — 1,65 мільярда кубометрів.

Згідно з повідомленням «Чорноморнафтогазу», уряд поставив перед підприємством завдання довести в 2015 році видобуток природного газу на шельфі до 3 мільярдів кубічних метрів.

У КРИМУ З'ЯВЛЯТЬСЯ ЕЛЕКТРОТАКСІ

У Криму до наступного курортного сезону може з'явитися електротаксі, проїзд в якому обійдеться дешевше, ніж у звичайному.

«Електротаксі працюватимуть на території від Гурзуфа до Фороса, причому цей транспорт курсуватиме лише в межах міста, але і на гірських трасах. Експлуатувати машини вигідніше: вартість одного кілометра в рази нижче, ніж для таксі на бензині», — йдеться у повідомленні на сайті turystam.in.ua.

Питання про організацію роботи електромобілів-таксі в Криму вже обговорювалося на робочій нараді в Раді міністрів Криму. Було сказано, що добре б закупити близько 150 таких транспортних засобів, запас ходу яких складає до 100 кілометрів. Також за власні кошти інвестори планують побудувати мережу електрозаправних станцій по всій території Великої Ялти. Вважається, що кримський клімат ідеально підходить для експлуатації електромобілів: адже тут немає суворих зим, які ставлять під питання функціонування таких авто.

КРИМ ФЕСТИВАЛЬНИЙ

У смт. Совєтський пройшов III регіональний фестиваль кримськотатарської культури «Ічки наьгмелери».

У заході взяли участь представники хореографічних і музичних колективів з усього Криму. Крім того, у рамках фестивалю провели виставку робіт майстрів декоративно-прикладної творчості Красногвардійського району.

Фестиваль організовано з метою збереження та розвитку кримськотатарської культури, виявлення талановитих виконавців і колективів, укріплення дружніх зв'язків і обміну досвідом між творчими колективами різних регіонів Криму.

* * *

У Роздольненському районі відбувся I районний фестиваль народної музики та пісні «Ковильні степи».

У фестивалі взяли участь провідні творчі колективи та солісти клубних установ району. У рамках заходу пройшли виставки декоративно-прикладного мистецтва, а також відбулася презентація страв кримськотатарської та української національної кухні.

Мета фестивалю — затвердження та збагачення культурної самобутності народів Криму, сприяння та зміцнення культурного діалогу, народних, етнічних і культурних зв'язків.

Управління інформаційної політики Ради міністрів АРК

КРАСА ВРЯТУЄ СВІТ!

**БАЛ ХРИЗАНТЕМ
НА ПРИМОРСЬКОМУ
БУЛЬВАРІ**

11 жовтня 2013 р. у Севастополі на Приморському бульварі між Будинком дитинства і юності та акваріумом відкрилася виставка «Бал хризантем». Влаштували це осіннє буяння квітів працівники севастопольського тепло-парникового комплексу та вирощування квіткових та декоративних культур «СевАгроСоюз», який очолює Леонід Вень. Напередодні вони підготували квіткову композицію з кулястих хризантем, які додатково прикрасили чудовий осінній сонячний день.

Дві гірки квітів красиво підносяться над різнокольоровим — від бордового до білого — килимом з хризантем. Більше двохсот горщиків з хризантемами обприскуються за рахунок крапельного поливу, переливаються на сонці і тишимоють око севастопольців та гостей міста, які майже безперестанно фотографуються біля квіткового дива і купують вподобаними сорти, до 23 жовтня.

Голова Севастопольської міської державної адміністрації Володимир Ячуба показав себе знавцем та поціновувачем цих невибагливих квітів і пообіцяв, що це стане традицією для міста.

М. ВЛАДЗИМІРСЬКИЙ
*Мацю Басю у перекаліді
Геннадія Туркова:*
На білій хризантемі — хоч як придивляйся! — жодної пилінки нема.

10 жовтня у Каневі відбулося розширене засідання колегії Міністерства культури України. У розширеному засіданні колегії на чолі з міністром культури Леонідом Новохатьком взяли участь радник Президента України — керівник Головного управління з питань гуманітарного розвитку Адміністрації Президента України Юрій Богуцький, віце-прем'єр-міністр з гуманітарних питань Костянтин Грищенко, голова комітету ВР з питань культури і духовності В'ячеслав Кириленко, голова Черкаської облдержадміністрації Сергій Тулуб. Загалом у роботі колегії взяли участь 60 осіб, серед яких — голови Національних спілок, представники міністерств, громадських організацій, заступники голів облдержадміністрацій з гуманітарних питань з усіх регіонів України.

На засіданні розглядалася низка важливих питань, а саме: про стратегію розвитку культури в Україні на найближчі роки. Презентація проекту «Ярмарок ідей для культури»; про хід підготовки до відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка; про виконання Указу Президента України «Про заходи у зв'язку з відзначенням 70-ї річниці визволення України від фашистських загарбників та 70-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років».

Пропонуємо увазі читачів виступ міністра культури України Леоніда Новохатька на засіданні розширеної колегії Міністерства культури у Каневі.

Леонід НОВОХАТЬКО:

«КУЛЬТУРНИМ БУТИ ПРЕСТИЖНО!»

ії керівників. («Одна така поразка закреслює стонадцять перемог». Л. Костенко).

Втім, така активність професійної спільноти та ЗМІ, по-перше, свідчить про високий інтерес громадськості до цієї сфери. По-друге, вона реально дає можливість тримати «руку на пульсі», відчувати ставлення суспільства до тих чи інших проблем, подій, відповідно реагувати.

Бути відкритими перед ЗМІ, йти на контакт, у тому числі з опозиційними, відверто обговорювати проблеми, визнавати помилки, спільно шукати рішення — на мою думку, без цього неможливо змінити роль культури у суспільстві і піднести її на належний рівень.

Другий важливий аспект в організації нашої діяльності — це перехід до програмно-цілового планування.

Тобто ми визначаємо стратегічні

цілі та за участі широких кіл культурно-мистецької громадськості розробляємо програми, спрямовані на їх досягнення. Як ж завдання є для нас пріоритетними на наступні два роки? Над чим буде працювати міністерство і, сподіваюсь, регіональні департаменти культури.

Забезпечення доступності культурних благ

Це завдання як одне з головних було визначено на конференції міністрів культури країн Європи у Москві. Незалежно від рівня економічного і демократичного розвитку держави це питання сьогодні є одним з головних для всіх європейських органів культури.

У проблемі доступу до культури є два аспекти.

По-перше, йдеться про людей з обмеженими можливостями — інвалідів по слуху, зору, з ураженнями опорно-рухового апарату, іншими фізичними проблемами.

По-друге, у більш широкому сенсі доступ до культурних благ людей, що живуть у віддаленні від культурних центрів або не мають достатніх фінансових можливостей для того, щоб купити квиток у театр або на концерт; не мають в місці свого проживання осередку, де могли б реалізувати свої творчі здібності.

Це питання забезпечення суспільної рівності, яка є невід'ємною частиною демократичного суспільства.

Що ми повинні зробити в цьому напрямку? Міністерство визначило пріоритетом на найближчі роки два національні проекти: «Доступ до культури»; «Культура без околиць».

Вони складатимуться з кількох окремих напрямків.

1. Технічне забезпечення доступності — пандуси, кондиціонери, звук, дороги, транспорт і т. д. Будемо відвертими: сьогодні ситуація з фінансуванням і вирішенням проблем будівництва, ремонтів, технічного переоснащення є складною. Але ж ми плануємо нашу роботу на перспективу. Тож при визначенні своїх пріоритетів давайте не будемо забувати про забезпечення доступу до наших закладів і культурних цінностей. (А то ми інколи, витрачаючи сотні тисяч на ремонт, забуваємо про елементарне — побудувати пандус і передбачити можливість скористатися туалетом інваліду-візочнику або незрячій людині. Давайте про це пам'ятати).

У стадії завершення — розробка меморандуму між Міністерством культури та Міністерством інфраструктури про першочерговий ремонт доріг до національних пам'яток культури і культурних центрів.

Слід подбати про пересувні форми культурного обслуговування — зокрема, населених пунктів, де немає або недостатньо утримувати заклад культури, але жителі яких теж мають право на забезпечення своїх культурних потреб. (Понад третина сільських бібліотек (41%) не опалюються, а 3% не мають освітлення).

2. Інтеграція людей з особливими потребами у культурний процес. Варто згадати, скільки таких людей ставали переможцями найпопулярніших телевізійних талант-шоу.

Ми плануємо активніше залучати їх до участі в культурному та суспільному житті. Громадські органі-

зації інвалідів не повинні бути для нас небажаними прохачами. Вони мають стати повноправними партнерами органів і закладів культури. Кращі колективи мають брати участь у загальнодержавних заходах — оглядах, конкурсах, фестивалях. (Згадайте, чи хоча б в одному офіційному концерті ви бачили сліпого співака, якого знає вся країна, і яким могла б пишатись область?!).

Мені приємно відзначити, що у нас вже є цікаві проекти — «Барви життя» і «Відчинилося життя», у яких задіяні як професійні митці, так і талановиті люди з обмеженими можливостями. Це відповідає світовим тенденціям (проект Сергія Безрукова для сліпих, перемоги наших паралімπίців), працює на підвищення авторитету країни. А за великим рахунком працює на вищу мету — гуманізацію суспільства.

3. Проведення загальнонаціональних заходів, які б об'єднали мис-

вим, комерційно успішним, туристично затребуваним.

Потрібні потужні культурні бренди, зміст яких спроможний викликати в суспільства гордість за свою історію.

Нам слід звернути особливу увагу на розвиток і підтримку пам'яткоохоронної справи і краєзнавства як засобу патріотичного виховання молоді та формування у громадян національно-державної свідомості.

Необхідно переглянути режими і оновити форми роботи відповідно до потреб громад. (Продовження роботи музею до 21.00 години збільшило відвідуваність на 30%).

Нам слід активніше ознайомлювати культурний загал з дійсно цікавими і значущими регіональними ініціативами і заходами. Повернути у практику культурного життя гастролі театрів і творчих колективів. Це не лише наше бажання, а й завдання державної політики, яке

чітко сформульоване у щорічному посланні Президента: «Необхідно більш активно використовувати різноманітні форми міжрегіонального культурного обміну, впроваджувати спільні культурні програми. Це сприятиме зміцненню самобутності регіонів та гармонізації міжрегіональних відносин».

Кадри і успішний менеджмент
Але всі ці завдання можуть залишитися нереалізованими, якщо ми не забезпечимо нашу галузь кваліфікованими кадрами, насамперед — керівниками. Можливо, сьогодні це найголовніша наша проблема. Час ставить нові вимоги до професіоналізму людей, причетних до політики у сфері культури. Компетенція керівництва культурною сферою постійно розширюється. Щоби бути успішними, керівники у сфері культури повинні бути фінансово і юридично грамотними, володіти комп'ютерними технологіями, прийомами маркетингу й піару, дбати про туристичну привабливість і соціально-економічний ефект. А що ми маємо в реальності?

— Старіння керівних кадрів.

— Випадкові люди на керівних посадах.

— Споживацькі настрої, що залишилися від радянських часів.

— Невміння і часом небажання шукати позабюджетні джерела фінансування та нові підходи в менеджменті.

Ви знаєте, що протягом липня 2013 року було проведено 5 регіональних ярмарків та конференцій «Бібліотечні інновації для громад. Створюємо майбутнє». Учасниками ярмарків були не тільки бібліотечні працівники, а й представники ЗМІ, органів виконавчої влади, громадських організацій. У рамках міжрегіональних ярмарків учасники проаналізували всі перешкоди, що існують та обмежують розвиток бібліотечної галузі. І, як виявилось, однією з основних проблем є навіть не фінансування, а кадрове забезпечення. Старе «форматне» мислення.

Воно полягає у переконанні, що утримувати заклад — обов'язок виключно держави. І таке мислення, на жаль, притаманне значній частині наших працівників. А пошуки сучасних менеджерів інколи приводять на керівні посади людей, для яких немає різниці між музеем і рестораном, театром і магазином. Така кадрова політика шкодить і галузі, і суспільству в цілому.

Нам необхідно спільно вибудувати механізм підготовки кадрів. Можливо, ми присвятимо цій проблемі окреме розширене засідання колегії, проаналізуємо навчальні програми, ініціюємо атестацію керівників, конкурси на кращого керівника музею, бібліотеки тощо.

Тільки через вирішення кадрової проблеми ми зможемо досягти нашої мети — піднести престиж культури у суспільстві, а отже, й виконати поставлене Президентом завдання перетворити потенціал культури, науки та освіти в основний ресурс розвитку.

Зрозуміло, це завдання складне і не одного року. Але як сказав метр нашої літератури Борис Олійник: «На те й дорога, щоб іти». Тож йдемо цією дорогою разом!

Шановний віце-прем'єр-міністр України, шановний Голово Комітету Верховної Ради України, шановні члени колегії, запрошені та гості засідання!

Важливо, що наша зустріч відбувається саме зараз, коли активно йде процес планування нашої подальшої роботи, визначення пріоритетів і напрямів концентрації зусиль. Поки що в стадії формування і плану роботи міністерства. Тож ми маємо можливість обмінятися думками, спільно визначити головні напрями нашого подальшого руху.

Наступні роки ювілейні — 200-річчя Тараса Шевченка, 70-річчя визволення України та 70-річчя Перемоги. Це, звичайно, ставить перед галуззю конкретні й дуже відповідальні завдання.

Але план роботи — міністерства чи обласного департаменту культури — не повинен бути просто набором заходів. В основі плану має бути стратегія гуманітарного розвитку, а кожен захід повинен слугувати досягненню соціально значущої цілі.

Не випадково ми запросили до участі в засіданні колегії заступників голів облдержадміністрацій, які ведуть питання гуманітарного розвитку. Адже сьогодні роль культурно-мистецької сфери має бути значно ширшою, виконувати виховну і соціальну функції. Але на практиці керівники обласних підрозділів культури не завжди мають для цього достатні ресурси.

Тому сьогодні я хочу зупинитися на цих напрямках, які необхідні для забезпечення підвищення ролі культури у суспільстві, гуманітарного і гуманістичного розвитку суспільства і країни в цілому, розвитку національної культури як невід'ємної складової світового культурного процесу.

Насамперед я б хотів звернути вашу увагу на щорічне послання Президента України до Верховної Ради, де чітко зазначено, що базовою передумовою успішної модернізації країни є гуманізація суспільного життя. Дозволю собі навести цитату: «У сучасних умовах суверенітет можуть зберегти лише країни, здатні перетворити потенціал культури, науки та освіти в основний ресурс розвитку. Іншими словами, головною рушійною силою розвитку є людина зі своїм світоглядом, цінностями і творчим потенціалом. Це орієнтир для будь-якої стратегії, спрямованої на стабільну та інноваційну розвиток».

Отже, роль культури зростає. Вона перетворюється з окремої галузі на одну з головних рушійних сил суспільного розвитку. Стратегічну мету нашої діяльності я б визначив таким газломом — «Культурним бути престижно». Ми повинні усвідомити цю відповідальність і будувати свою роботу по-новому.

Що це означає?

Відкритість політики

В плані організаційного ми проголошуємо, по-перше, відкритість до інновацій та реформ.

Слід усвідомити, що форми художнього самовираження, творчої реалізації активно змінюються. Сьогодні багато форм дозволя молоді існувати на перетині мистецтва, спорту, новітніх матеріалів і технологій.

Наш шлях — або активно контактувати з цим творчим середовищем, підтримувати й запроваджувати сучасні досягнення і технології у «традиційні» сфери, або опинитися на узбіччі цивілізаційного розвитку.

Давайте нарешті звернемо увагу на той факт, що культурне середовище формується не лише людьми, які працюють у державних або комунальних закладах.

З цієї метою ми оголосили про проведення «Ярмарку ідей для культури». Ми хочемо залучити до формування плану роботи на 2014 рік ініціативи громадських організацій, фондів, провідних ЗМІ, незалежних культурологів. Міністерство готове виділити наступного року до 2 млн. грн. на підтримку таких ініціатив. «Ярмарком ідей» планується започаткувати серйозну дискусію в суспільстві, результати якої будуть враховані у формуванні стратегії розвитку української культури.

Проекти обирайте експертна рада. Це люди, знакові для суспільства; фахівці, які допоможуть нам, чиновникам, краще зорієнтуватися у розмаїтті ідей, підкажуть вектор розвитку, підтримуватимуть дискусію у суспільстві щодо реалізації запланованого.

Ми розуміємо, що вирішити водночас увесь комплекс проблем, які існують у галузі, неможливо. Але можна і дуже потрібно створити постійний майданчик для обміну ідеями, думками. І почати широко на державному рівні підтримувати і реалізовувати найкраще.

Говорячи про відкритість політики, ми не можемо оминати стосунки з громадськістю та так звану «четвертою владою» — ЗМІ.

Складається парадоксальна картина, коли про найвидатніші досягнення наших митців, успіхи творчих колективів, талановиту молодь преса повідомляє дуже скупо і ніби неохоче, натомість помилки і проблеми миттєво потрапляють на перші шпальти й тривалий час привертаять увагу громадськості.

Ви всі, безумовно, пам'ятаєте ті скандали, пов'язані з об'єктами національної спадщини, деякими кадровими рішеннями, що збуривали протягом минулого року Інтернет-спільноту та засоби масової інформації. Звісно, це аж ніяк не підносить авторитет ні культури, ні

ДО 75-Х РОКОВИН ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ

(Продовження.
Поч. на 1-й стор.)

Член української делегації, яка цього року 5 серпня, у день початку Великого Терору, вшанувала пам'ять закатованих співвітчизників в урочищі Сандармох і на Соловках, Юрій Ткач із Білої Церкви біля козацького хреста на символічній могилі страчених українців згадав і про свого прадіда, якого червоноармійці у 1933-му забрали від коня прямо з поля. Родину розкуркулили, а селянина відправили на північ. Повернувся у 1936-му. За кілька місяців його звинуватили в антирадянській агітації, 19 липня заарештували, а 15 серпня без суду і слідства рішенням «трійки» розстріляли у Биківні.

«КРИВАВИЙ ДЕСПОТ
ВИПІВ ОЧІ НАМ»
(Михайло Драї-Хмара, 1889-1938)

Через Соловки і пов'язані з ними карельські табори — Вайгач, Ухт-Печлаг, Белбалтлаг — пройшов майже мільйон ув'язнених. Скільки серед них було українців, достеменно не відомо. Як кажуть дослідники з російського «Меморіалу», табірні архіви, скоріше за все, будуть засекречені вчисто. Якись матеріали вони встигли вихопити у «період відлиги» — на початку 1990-х, якісь продовжують збирати, залучаючи до пошуку родичів репресованих. Інколи, радіють, і таланить. Цього літа одна із працівниць музею СЛОНа, обмірюючи стару напівавруйновану будівлю на сусідньому із великим Соловецьким острові, знайшла на горіщі серед сміття кимось акуратно складену і сховану картотеку в'язнів. У ній — 50 анкет із прізвищами, іменами, роками народження, місцем проживання, статтями звинувачення. В іншому місці натрапила на невідправлені листи каторжан і листи, адресовані їм, але прочитані лише охоронцями. А втім, де саме зроблено знахідки, дослідники не розповідає — нині ліпше, вважає вона, це тримати у таємниці.

Під час «круглого столу», що відбувся на острові з ініціативи Соловецького музею-заповідника у дні Пам'яті жертв політичних репресій, говорили про те, що попри існування в Російській Федерації державної програми з увічнення імен загиблих у таборах смерті, більша частина інформації про них для учених і дослідників недоступна.

Тож визначити кількість українців, які пройшли Соловки, просто неможливо. Хоча, аналізуючи розстрільні списки, можна зробити висновок: їх було так багато. Поіменно відомі 1111 в'язнів, страчених у Сандармосі в період від 27 жовтня до 4 листопада 1937 року. Серед них — 290 українців чи вихідців із України. Майже кожен четвертий. У лютому 1938-го за протоколом № 303 особливої трійки НКВД у Ленінградській області, підписаним Михайлом Литвином, євреєм із Забайкалля, більшовиком із 1917 року, було страчено 198 чоловік. Кожен п'ятий — українець чи виходець із України.

В одній із зал музею увагу відвідувачів привертає стенд із десятком фотографій репресованих та стислими відомостями про них. Читаємо: «Іваненко Федір Миколайович, українець, 1885 р. н., із селян Архангельської області; Цимбалюк Михайло Пилипович, українець, безпартійний, обліковець». Звідки — невідомо. Науковий співробітник музею Ольга Бочкарьова під час екскурсії зауважує, що в'язням треба було мати сміливість, щоб у анкеті написати: «українець». Знаючи особливу ненависть енкаведистів до «хохлів», люди інколи приховували свою національність чи називалися росіянами. Сподівалися на пом'якшення ставлення, та нікому це не допомогло.

Серед жертв ленінсько-сталінського режиму — мільйони людей різних національностей: естонців, литовців, чеченців, росіян, євреїв, фінів, карелів.

Багатьох із них звинувачували

в шпигунстві. Викривали «шпигунів» за прізвищами — якщо прізвище закінчувалося на -нен — це був фінський «шпигун», якщо на -ський — польський. У ті часи масово виявляли китайських, японських, британських «шпигунів», агентів трохи не всіх розвідок світу, діючих і придуманих у застінках НКВД.

Корінних мешканців Карелії, на території якої відбувалися численні розстріли, — карелів, фінів і вепсів — зараховували не тільки до «розвідників», а й «шкідників» та «диверсантів». У книзі «Карелія-37, идеология и практика террора» член «Меморіалу» Іван Чухін пише про те, що з репресованих у автономії фінів було розстріляно 90,7 відсотка, карелів — 88,1. Якщо, за даними перепису 1920 року, на території АРК карели становили 43% населення, то, за підсумками перепису 2010-го, — 7,4%. Фінів у Карелії тепер проживає трохи більше відсотка, а вепсів, які понад тисячу років заселяли Прионежжя, — 0,5%, або ж 3423 особи (у 1897 р. їх було 3,5%).

«Я ПРУЧАТИМУСЬ —
НЕ ХОЧУ ЗА ГРАТИ,
НЕ ХОЧУ!»

(Микола Хвильовий, 1893-1933)

Відчувши смак крові, більшовики з кожним роком усе більше розкручують молоду червоного терору. У 1923 році на острові привозять 3 тисячі в'язнів, у 1928-1929 — 10 тисяч, у 1929-1930 — 15834, а у 1931 — вже 71 тисячу. Щомісяця на Соловки приходять по кілька етапів — 200, 400, 600 чоловік, розповідає Ольга Бочкарьова.

Забравши у монастиря все його господарство — млини, пилорами, кузню, цегельню, майстерні, флот (крім риболовецьких човнів, мали три великих пароплави для перевезення паломників), а ще ферми і ботсад, гідроелектростанцію, літографію, метео- і радіостанції, — енкаведисти створюють радгосп і хочуть зробити його надприбутковим. Для цього потрібна «рабсила» — фахівці з високим освітнім і професійним рівнем. Знайти таких у наукових інститутах, конструкторських бюро чи на виробництві для наркомів Ягоди і Єжова не проблема. Етапом ідуть на Соловки інженери, архітектори, професори зі світовим ім'ям, кваліфіковані робітники, ті, чийми руками тут запускають механічний, шкіряний і гончарний заводи, «Йодпром», «Кустпром», «Пушхоз». Чималі прибутки даватимуть «рыцарям без страху и упрека» розробка торфу, лісозаготівля, розведення риби, будівництво Кемь-Ухтинського тракту й інших «строек соціалізму». На 1 жовтня 1929 року вартість острівних підприємств СЛОНа сягнув 4 млн. 860 тис. рублів.

Заробляли енкаведисти і на продажі людей. Дослідник із Петрозаводська Юрій Дмитрійєв (саме він натрапив на розстрільні ями у Сандармосі) цитує книгу колишнього в'язня В. Чернавина «Записки вре-

Сандармох.
Козацький хрест

Біля козацького хреста у Сандармосі виступає голова Київського обласного товариства політв'язнів і репресованих Григорій Куценко

ЗГИНУВ ЦВІТ КАЛИНИ

дителя». До арешту він працював у одному з трестів Мурманська, який відрядив комуніста Л. Т. Богданова у Кемь купити в управлінні СЛО-На потрібних інженерів. Комуніст захопив розповідь: «Представте себе, там (у соловецькому таборі — *Аем.*) так і говорять: «продаем», «при оптовой покупке скидка», «первосортный товар», за такого-то в Архангельське 800 рублів в місяць дають, а ви 600 пропитуєте! Товар то какою. Курс в вищом учебном заведенні читал, солидные печатные труды имеет, директором огромного завода был, одним из лучших инженеров считался, и десятилетний по статье 58 пар. 7 (сослан на каторгу на 10 лет за «вредительство»), значит, работать будет что надо, а вы 200 рублів жалеете. Я все-таки доторговался, они уступили, потому что мы 15 инженеров оптом взяли».

У перші роки існування СЛОН переходить на самокунність, а з розширенням лісопалу, будівництвом маслозаводу, нових ферм дає чималі прибутки, і його включають у трирічні та п'ятирічні плани. В'язнів швидко перетворюють на рабів і змушують працювати до сну. «От заключенного нам надо взять все в первые три месяца, а потом он нам не нужен», — навчав колег по вбивствах енкаведист на прізвище Френкель. Ці слова, як символ євшини з її страхітливим, небаченим людожерством, тепер на одному із стендів соловецького музею.

Ті, хто дивом вижив і врявувся з табору, пригадують, як працювали радянські раби. Робочий день на лісопалі тривав десять годин. Підйом о четвертій, сніданок — шматок чорного хліба і кварта окропу, і... за сокиру. Під наглядом десятника, одного або й двох чекістів за день треба було спилити і витягти до дороги 13 двометрових колод завтовшки 20-30 сантиметрів. Люди, наче коні, впрягалися в мотузки і тягли ті колоди (серед табірних професій була й така, що називалася «кінь»). Мороз і крижаний вітер, морок, бо ж узимку сонце на Соловках виглядає на якихось півтори години, відбирають останні сили. Норму виробітку можуть виконати лише молоді й ті, що недавно з етапу. Головний табірний закон: «Хлеб по выработке» — прирікає на вимирання хворих і слабких. Повну пайку дають лише тим, хто ще має сили працювати. Тим, кого сили полишають, чекіст кричить: «Контра, давай кубики!» і погрожує «поставити на пеньок». Це одна з придума-

них енкаведистами кар — каторжанина роздягають до спідньої білизи і примушують, не рухаючись, стояти босоніж у мороз, під пронизливим вітром на пенькові. Багато хто так і замерзав. Тих, хто гинув від холоду, залишали під деревами до весни. І сьогодні на Секирній горі, де був штрафний ізолятор, на деревах можна побачити зарубки, якими позначали місця, де шукати «підсніжники».

Колішній генерал російської армії І. М. Зайцев (у Шанхаї в 1931 році виїхав до Соловки) пише, що під час вантаження деревини на баржі каторжани працювали й по шістьнадцять годин, стоячи по пояс у холодній воді. Ті, хто протестував проти нелюдських умов утримання і відмовлявся йти на каторжні роботи, калічили себе, були випадки, коли люди відрубували собі ліву руку. У відповідь їх добили чи відправляли на Секирку, звідки вороття вже не було.

Інформація про те, що відбувалося на Соловках, якось проривалася на волю. На Заході стало відомо про перший розстріл на острові 19 грудня 1923 року, коли політв'язні, протестуючи проти нововведень, відмовилися зайти у приміщення. Охорона почала стріляти. Загинуло шестеро. 29 жовтня 1929 року за півкілометра від монастирської стіни розстріляли вже 36 в'язнів у справі «Кремльська змова». На цьому місці тепер стоїть хрест і величезний валун із надписом «Соловецьким узникам». Поряд — кілька невеликих камінів із меморіальними дошками. Першими пам'ятний знак своїм загибим землякам тут встановили якути. Торік — українці, які приїхали на чолі з головою Київського обласного товариства політв'язнів і репресованих Григорієм Куценком. Цього літа під час ювілейних, 25-х Днів пам'яті — російські анархісти. На високому дерев'яному хресті, обкладеному кам'яними брилами, відшліфованими льодовиком, Віталій Мороз, бандурист із української делегації, разом із Левом Криленковим із петербурзького «Меморіалу» пов'язали вишитий рушник. Того річного, битий вітрами й сніговими бурями, українці забрали з собою, щоб передати до музею.

Радянський уряд усиляко приховував свої злочини. Коли англійські деревообробники, що купували соловецький ліс, почали знаходити на колодах, під корою, надписи-повідомлення хімічним олівцем, світ заговорив, що в сибірських таборах десятки, а може, й сотні тисяч каторжан — їх були мільйони. На публікації у західній пресі Мо-

лотов відповідав: «Клевета, сплоснені фальсифікації, вымысел злобных врагов социализма». І додавав: «Любой американский безработный может позавидовать соловецкому заключенному» (Давор Шустер. Соловки, Соловки... — Балтимор: «Вестник», 2004). Аби довести, що чорне це — біле, на архіпелаг влада допускала зарубіжних журналістів. Перед їхнім приїздом, розповідає Ольга Бочкарьова, зносили всі бараки, а в'язнів відправляли у Кемський пересильний пункт, за шістьдесят кілометрів від островів. На лісопалі виводили місцевих мешканців, ситих, перевдягнених статистів, мовляв, у нас тут вільний, радісний труд. Коли журналісти від'їжджали із Соловок, бараки відбудували, і рабська експлуатація продовжувалася.

Щось схоже, бутафорне показували і Максимові Горькому, коли той приїхав у табори, щоб написати чергову оду «великому» Сталіну і його економічній системі. У дитячому барачі письменник познайомився з хлопчиками, які «читали» газети. Один із них тримав газету догори низом. Горький це помітив і звернувся до чотирнадцятирічного підлітка. Той попросив дозволу поговорити з письменником наодинці. Після розмови у барачі той виїшов зі слезами на очах. На вулиці пролетарського письменника вже чекав екіпаж, яким Горький поїхав до начальника таборів на обід, а хлопця розстріляли. Цю історію почув в ув'язненні Солженицин і описав у книзі «ГУЛАГ».

Соловецькі будні були такими, що для багатьох було невідомо, що краще — жити чи вмрети. Нагодач придумували шоразу нові катування. На екскурсії у музеї СЛО-На розповідають, що начальник штрафізолятора Вейс, який прибув на острові наприкінці 1926-го і працював тут до 1929-го, примушував в'язнів на морозі переливати воду з однієї ополонки в другу. Або з місця на місце перекладати колоди, або до хрипоти, до запаморочення кричати лозунги на честь соловецької влади. Відпочинку не було і вночі. Охоронці, взуті у повстяні тапочки, нечутно ходили коридорами, застеленими повстяними доріжками. Невблаганні тіні за найменшу провинку відправляли мучеників у штрафну кімнату, посеред якої стояв стілець. В'язень мав сидіти на ньому, поклавши руки на коліна. За найменший порух — стусани, знепритомні й впад — на Секирку, а звідти, каже Ольга Бочкарьова, за кілька днів на кладовище.

(Закінчення на 5-й стор.)

У сто разів важче було у соловецьких таборів жінкам. Почесний голова карельського товариства українців «Калина» Лариса Скрипникова збирає відомості про наших землячок, які пройшли тернистим шляхом на Соловечку Голгофу. Більшість із них — молоді від 20 до 30 років. Розгублених і убитих горем, що розлучило з рідними і коханими, їх жорстоко гвалтували конвоїри, охоронці, енкаведисти — матюкляли, п'яні й брудні. Гвалтували на етапах і в таборах. Вагітних звільняли від тяжких робіт лише за кілька днів до пологів, а через місяць після народження дітей знову виганяли працювати. Немовлят забирали в будинки маляка НКВД, потім — в інтернати НКВД, а звідти в спецшколи, де дітей «ворогів народу» вишколювали в душі ненависті до всієї «контри» і відправляли слугити охоронцями в концтабори, можливо, навіть у ті самі, які забрали життя їхніх матерів.

У таборі (на великому Соловецькому острові йому було тісно, і він, як ракова пухлина, захоплює острови Муксалма, Заяцькі — там був жіночий шрафінюлятор) Анзер, де в Голгофо-Розіп'ятненському мона-

стери, перетвореному на госпіталь, від тифу, цинги й інших хвороб померли тисячі каторжан, пройшли «перековку» 300 тисяч людей. Багато хто з них намагався втекти. З острова одна дорога — на човні холодним Білим морем, яким до Кемі шістьдесят три кілометри. Спроб було сотні, може, й тисячі. Вдалих — дві чи три. На пошуки втікачів піднімали літаки з материка, кидали загоны з собаками. Коли комусь і вдавалося невеличкими, вкритими тундрою островами, що наче намістину на нитці, й дістатися великої землі, шансів на порянок залишалося небагато. Усе цивільне населення навколишніх сіл і містечок оповішали про втечу «шпигунів» і «диверсантів», тож проїти непоміченим тут було майже неможливо — одні вистежували й вислужувалися, скуті страхом, інші за премію — торбинку висівок чи круп.

НА СОЛОВЕЦЬКІМ МОРОЗІ...

Україне, которые, оставаясь на прежних к-р позициях, продолжая к-р, шпионскую, террористическую деятельность, создали к-р организацию «Всеукраинский центральный блок». Вирок — розстріл. На самому острові закатовано приблизно 20 тисяч людей. Їх скидали у ями по 20-40 чоловік. Тож на Соловецькому десь п'ятсот братських могил. Більше острів, де каміння, озера й болота, вмістити не міг. У торф'яниках жертви не ховали, там вони муміфікувалися, а режим, хоч був і переконаний у своїй безкарності, волів знищувати сліди своїх злочинів. Приречених до смерті вивозили на материк. До 20-річчя Великої Жовтня СТОН мав втрапити 1200 чоловік, енкаведисти взяли підвищені соціалістичні зобов'язання — вбили 1800. За п'ять ночей, 27 жовтня та з 1 до 4 листопада — 1111 в'язнів. Соловецький етап, у якому було 290 українців, серед них майже всі члени так званого «Всеукраїнського центрального блоку», вивезли у ліс поблизу столиці Біломорканалу Медвежогорська, за 300 кілометрів від Кемі. У перший день страти катом не пощастило — кілька приречених вирвалися і напали на охорону. Щоб більше не ризикувати, каторжан у СІЗО роздягали, зв'язували по двоє, били по голові і скидали, як дрова, у кузов вантажівки. У глухому лісі, в урочищі Сандармох, на краю заздальєгідь викопаних ям їх, уже зовсім безсилі, розстрілювали. Про що в останні хвилини свого життя думали режисер Лесь Курбас і письменники Валер'ян Поліщук, Валер'ян Підмогильний, Мирослав Ірчан, Григорій Епік, Олекса Слісаренко, Павло Филипович, Михайло Ялович, драматург Микола Куліш, академік Матвій Яворський, поет Марко Вороний, онук автора слів українського гімну «Ще не вмерла України» Миколи Вербицького? Про що молив Бога міністр освіти УНР Антін Крушельницький, котрого везли на страту разом із синами Богданом та Остапом, якому щойно виповнилося 24 роки? А професор Сергій Грушевський, науковці Василь Волков, Микола Павлушків, Микола Трохименко, Петро Бовсунівський? А поет-неокласик, поліглот, що володів двадцятьма мовами, Микола Зеров, який у одному із віршів написав слова, що стали пророчими: «Стою німий і жити вже безсилий: / Вся думка з білим і смутним горбом / Немилосердно ранньої могили». Коли майстра сонету і професора, про лекції якого серед студентів Київського інституту народної освіти (тепер Національний університет ім. Тараса Шевченка) ходили легенди, поставили на край тієї «немилосердно ранньої могили», йому було

«СТОЮ НІМИЙ І ЖИТИ ВЖЕ БЕЗСИЛИЙ» (Микола Зеров, 1890-1937)

Сорок сім років. Скільки не збулося мрій, не здійснювалося задумів!
Система цілеспрямовано нищила молодих і освічених. Відома така статистика: на 1 жовтня 1927 року в СЛОні кількість в'язнів до 20 років становила 15,82 відсотка, від 30 до 40 — 44,14%. Малограмотних була лише третина.

Вже, мабуть, ніхто й ніколи не дізнається про те, як трималися на краю свого життя українські в'язні. Проте відомо, що у таборі вони не втрачали гідності й продовжували творити — Лесь Курбас ставив там свої п'єси, діяв український хор під керівництвом Ромашенка. А священник Никодим із Полтавщини, про якого розповів колишній словачин Борис Ширяев, не побоявся провести різдвяну Божу службу прямо у бараці. За свою віру мій земляк заплатив життям — його спровадили на Секирку, де невдовзі й помер.

Тривалий час доля соловецького етапу, який вважали втопленням на дні Білого моря, була невідомою. Завіса над таємницею привідкрилася у 1991 році. Тоді вперше заговорили про масові страти у Сандармосі. Невдовзі в архіві Архангельського управління ФСБ знайдуть розстрільні протоколи «особливої трійки», їхні копії отримають Соловецький музей і співробітники московського та петербургського «Меморіалів». На точне місце трагічних подій вказала й знайдена у Петрозаводську архівно-слідча справа М. Р. Матвєва, виконавця вироку, якого разом із іншими чекістами за знущання над в'язнями під час розстрілів засудили у 1939-му на десять років. Інтернаціоналіста із двокласною освітою, як він зазначав у своїй анкеті, котрий за свою «робочу зміну» вбивав 200-250 людей, нагородили орденом Червоної Зірки. Після відсидки цей катюга повернувся до Ленінграда, де прожив до 1971 року.

Співробітники меморіалу Веніа-

Мітинг біля хреста у Сандармосі

роки на острові працювало КДБ, ліквідовуючи «командировки», а земля архіпелагу ще довго рясніла табличками: «Заборонена зона».

«УБІЄННИМ СИНАМ ТВОІМ»
(Євген Плужник)

Наприкінці літа урочищем Сандармох лячно йти — обабіч дороги рясно червоні брусниці, наче краплі крові розстріляних тут. Повно ягід і між валунами, з яких викладено символічну могилу нашим землякам. На невеликій галявині ще в жовтні 1997 року, коли вперше тут відзначали День пам'яті невинно убієнних, Євген Сверстюк, Іван Драч, кобзар Микола Литвин та інші встановили дубовий хрест, привезений з України. Тепер поряд із ним — козацький хрест із сірого уральського граніту.

Лариса Скрипникова розповідає, як вона оббила чимало порогів, щоб випросити землю під пам'ятник, який стоятиме вічно. Це вона з однодумцями з карельського товариства «Калина» відбере камінь для монумента, знайде художників, які зроблять ескіз, завод, де в борг, під чесне слово небаїдувої жінки витешуть хрест і विकарбують на ньому слова Євгена Плужника, що помер на Соловках: «Убієнним синам України». Гроші на пам'ятник збирали всьом миром — через українські й канадські видання. Найбільший внесок, розповідає Лариса Григорівна, зробив Віктор Ющенко, батько якого скитався поряд, на будівництві Біломорканалу.

До символічної могили сандармоських мучеників щороку приїжджають із України. Щогорічна делегація у складі 37 чоловік традиційно прийшла до козацького хреста з синьо-жовтими прапорами. Під тужливий спів бандури — покладання вінків. До підніжжя лягають чорнобривці й пучки каліни. Священник, отець Іван з Коломиї, під час панахиди поіменно поминає всіх замордованих. Юрко Деркач з Іванівки Ставищенського району розломив коровай і роздає місцевим. Навколо українського гурту збирається все більше людей. Дослідник Юрій Дмитрів, який цього року передав журналістам із Хмельниччини 1300 нових імен їхніх убієнних земляків, бере слово й говорить про те, що всі, хто приходить на могили розстріляних, беруть і передають пам'ять про злочини сталінського режиму. Це те, чого й сьогодні бояться прихильники «успішного менеджера», як дехто називає кривавого режиму. Поляки, відслуживши службу біля свого хреста, приносять до козацького білі й червоні, як їхній національний прапор, лампадки. Усі разом ми, українці, притиснувши руки до грудей, співаємо «Ще не вмерла України». А на нас з фотографій, прикріплених до дерев, дивляться розстріляні тут Лесь Курбас і Микола Куліш, а з небес — усі убієнні сини й доньки України.

Світлана ЧОРНА
Київ — Сандармох — Київ
Фото С. Чорної

ЩОБ НЕ ПОКРИТИСЯ РЯСКОЮ..

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

То, можливо, напророковані зміни стосуються тільки Криму? Але, за винятком деяких, наші кримські політики — у квітучому віці. Та і приклад таких змін мене зовсім не переконує. Д. Омельчук припущив, що після виборів Меджліс очолює Мустафа Джемільев, а Рефат Чубаров, який насправді не тільки не є альтернативною фігурою, а просто, якщо вважати М. Джемільєва правою рукою, то Рефат-ага є лівою однієї і тієї ж людини. Та і за віком Рефат Чубаров, якому, здається, вже понад 55 років, до формачії молодих лідерів уже не належить.

Щодо перших посад у Раді міністрів та Верховній Раді Криму, то там люди у нас по 20 років не засиджуються, те ж саме відбувається, вірніше, відбувалося і у Києві. Тому приклад з Радянським Союзом, який нібито розвалився через непохитність владних кіл, тут виявився не дуже вдалим.

Втім, молодий політолог Володимир Єгоров наблизив розмову до проблем реального життя.

— У нас в Криму немає опозиційного руху. Політика мертва. Верховна Рада перестає бути кузницею кадрів. Думаю, з цією метою і було обрано Володимира Константинова — законсервувати у Верховній Раді будь-яке політичне життя, яке зосередилося тепер у Раді міністрів Криму. Сьогодні під час виборів до місцевих органів влади 9 із 10 кандидатів — це технічні фігури, а та одна — представник Партії регіонів. Люди усвідомлюють, що завдяки входженню до Партії регіонів можна захистити свій бізнес.

Саме на тому, що сьогодні вже недоречно намагатися вмотивувати прагнення влади бажанням прислужитися народові і Батьківщині, наголосив і Дмитро Омельчук. Бо йдеться фактично про створення комфортних умов для ведення власного бізнесу і тільки. Шоправда, незрозуміло, а при чому тут виборці? Виявляється, вони мають свідомо голосувати не за програми кандидатів у депутати, а за те, чий бізнес їм хотілося б підтримати, прекрасно усвідомлюючи, за чий рахунок він існує і чий спустошує кишені. Про справжню причину прагнення людьми влади, за словами Д. Омельчука, відкрито говорить і американський президент Б. Обама, і це політологу подобається.

А ось той факт, що чи не увесь політичний рух у Криму поглинула Партія регіонів, ініціатором прес-конференції подобається не дуже.

— Сьогодні побудовано жорстку президентську вертикаль, — зауважує один із них. — Інші партії, що не бачать перспективи, потихеньку гинуть. Так, якщо в Криму партія «Батьківщина» мала близько 1000 депутатів різного рівня, то сьогодні їх не нараховується і десятка. А до ВР АРК не увійшла жодна людина. Занепади і російський рух, його нинішній авторитет можна порівняти хіба що з популярністю тут партії «Свобода». Люди більше не прагнуть іти в політику, усвідомлюючи, що дорога туди закрыта.

Потім розмова перекинулася на громадські ради при владних органах, які «займаються псевдополітикою». Отже, у всьому потурають владі і лише обслуговують її ініціативи, в політиці немає принципу змагальності, альтернативних позицій, всього, що необхідно для прогресу.

То і справді, куди ж поділася опозиція, та і чи була вона в Криму взагалі? Щойно дивилася передачу по ДТРК «Крим» «Відкрита політика», куди на честь річниці виведення радянських військ із Афганістану запросили афганців, тих самих або ж таких самих, як ті, що ламали огорожу навколо Верховної Ради в Києві і виступали з опозиційними промовами на телеканалі «Неаполь», шоправда, це був переважно керівник партії, створеної афганцями, Сергій Кунцін. До партії запрошувалися, а ймовірно і входили також військові, інваліди, всі, хто мав до влади чимало претензій. І ось новий телеведучий програми, котрим замінили Олександра Машенка, що так і не навчився говорити «в Україні» замість «на Україні», ненав'язливо соромить інтернаціоналістів, які злигалися з бандерівцями, бо їхній лідер пройшов у народні депутати за списками партії «УДАР». Та і взагалі, який з нього тепер лідер, він же вже в Києві (це так нібито і Президент для когось більше не Президент, бо теж перебуває в столиці). А чому ж тоді афганці саме туди їздили ламати паркан, якщо їхні інтереси там не присутні і не потрібна своя людина у Верховній Раді? Розмова поверталася так, що треба негайно переобирати Кунціна і якомога щільніше співпрацювати з партією влади в Криму, яка для афганців — мов мати рідна. Лише один із них, кого «вынудили сотрудничать с УДАРОм», подав голос на захист свого багаторічного лідера, додавши: «Ви ж це, звичайно, не пустите в ефір!».

Ось якої вже дехто дотримується думки про свободу слова. А підста-

ви для того дійсно є. Не так давно зникла з телеекранів гостра дискусійна передача «Большая политика» з Євгеном Кисельовим, а тепер зник і він сам з відділу інформації, останнього разу посилав нам вітання із-за кордону, перебуваючи вже зовсім на іншій посаді. Тож, не маючи вибору, люди переключилися на Савіку Шустера, бо «Свободі слова» на ICTV до цих програм завжди було далеченько. Та шановний Савік все частіше присвячує свої передачі футболу, боксу (повністю підмінивши одне іншим), або ж чомусь подібному. На цей момент я вже зрозуміла, чому делі більше часу у своїй «фірменній» передачі Євген Кисельов приділяв Росії, навіть зовсім не відомим більшості її політикам, хоча нам значно цікавіше було б пізнати, хто є хто у українському полі-

тикумі і чого чекати від майбутнього. Хто нам тепер розповість, яка доля чекає людей у зв'язку з нашим допрацьованим Трудовим кодексом, де замість 12-годинного робочого дня з'явився шестиденний робочий тиждень і всього три місяці — на декретну відпустку, і який вже називають «рабським»? Чи то, можливо, він теж ще не стане остаточним документом?

Втім, наступ на тих, хто звик самостійно мислити і мати власну позицію, відбувається і в інший спосіб. Ось кілька громадських організацій подали заявки на захід, присвячений Дню українського козацтва, зафіксованому в усіх сучасних календарях. І хоча правники вперто доносять до людей, що про мітинг, який не перешкоджає нормальному функціонуванню міста, треба просто повідомити, а зовсім не просити якогось там дозволу для

сотні українців постійно півгоди біля пам'ятника нашому Тарасові, та ми просимо, і міськвиконком цю акцію заборонив. Раптом хтось принесе прапор не того кольору та ще й вигукне «Героям слава!»?

Ось воно і зникло з наших обрії, насичене або ж хоча б кволе політичне життя. А в політиці так само, як і в бізнесі, потрібна здорова конкуренція, коли відчуваєш, що хтось тобі вже дихає в потилицю, бо — винахідливий, заповзятий, грамотний і його пропозиції — обнадійливіші, краще сприймаються людьми. А суспільство, де 101% однодумців, ба, вже покривається ряскою.

— У нас ніхто нікому нічого не пояснює, просто ставлять перед фактом і нагинають, — зауважує молодий політолог Володимир Єгоров. Це вже — щодо євроінтеграції.

Кажуть, що горбачовська перебудова — лише квіточки, якщо її порівняти із тим, що очікує суспільство на цьому шляху. Але ніхто нічого не знає напевне і нічого не гарантує, окрім того, що спочатку буде важко. А на скільки років розтягнеться цей початок, і чи переживуть погіршення ті, хто вже й так на межі? І чому раптом перестали показувати по телевізору бунтівну Грецію, де люди на знак протесту йшли на самогубство? Але ж вони, на відміну від нас, мали якийсь запас міцності... Що там відбувається сьогодні? Чи таки Грецію «нагнули», чи знайшовся вихід, прийнятний і для греків, і для Євросоюзу? Дедалі менше ми чуємо про життя в небагатих його країнах. А як то воно — стати в ньому найбільш родичкою?

І там, де недостатньо інформації,

народжуються легенди. Хтось вже відкрито стурбований, що нинішній Президент України Віктор Янукович увійде в історію як євроінтегратор та ще й залишиться на другу каденцію. А хтось дивується: чому чим ми ближче до Європи з її свободами, тим більше людей охоплюють інертність і апатія?

Поміж тим на завершення прес-конференції прозвучало і два-три дуже зрозумілі мені запитання: то де ж це нове покоління, яке ось-ось має прийти до влади усіх рівнів? Дмитро Омельчук назвав лише одне прізвище: Рустама Теміргалієва — людини не дуже популярної в кримсько-татарських колах, але самовідданого «регінала». Так оце наше майбутнє? Добре, що воно поки що в одному примірнику.

Що ж до українських «єдиноросів», задля справедливості хочу уточнити: навряд чи якась інша панівна партія завзято дбала б про долю своїх конкурентів, до цього її треба примусити власними розумними та популярними в народі планами і діями. І в тому, що на Миколаївщині з партії БЮТ вишло останнім часом 8000 осіб, якщо і винні регіоналі, то дуже опосередковано. Причиною тут швидше за все стало злиття двох партій. Бо не усім, хто вступав до «Фронту Змін» як до нової політичної сили з новим поголосом на майбутнє України, до снаги було автоматично стати членами партії Юлії Тимошенко, аби всі свої надії і мрії пов'язати тепер з її визволенням із-за ґрат. Бо вибіркоче правосуддя діє у нас не лише стосовно кількох людей. Недарма ж нашому судочинству довіряє за різними оцінками від 7 до 1 відсотка людей. Та погляд лідерів Євросоюзу щодо цього теж цілком вибіркочивий. Вони дбають тільки про Юлію Володимирівну. Щодо її хвороби, то вона є досить популярною у жінок. З нею після знеболювальних по 15 годин на добу стоїть за прилавком моя тридцятирічна племінниця, тягає важкі ящики з товаром, і її ніхто не запрошує до німецької клініки. Чи для цього спочатку треба завдати своїй державі чималої шкоди? Тож після того, як соціалістична ідея «свободи, рівності і братерства» відійшла у минуле, свобода почала вимірюватися матеріальними статками, а ідея рівності взагалі стала неактуальною. Та ось втрапили в халепу колишні високопосадовці, і вже вся Європа в шоці. А хотілося б, аби така стурбованість стосувалася кожної людини, наших внутрішніх правил життя.

Тамара СОЛОВЕЙ

«ТОЇ СЛАВИ КОЗАЦЬКОЇ ПОВІК НЕ ЗАБУДЕМ!»

*Тече вода в синє море,
Та не витікає;
Шука козак свою долю,
А долі немає.
Пішов козак світ за очі;
Грає синє море...*

Т. Г. Шевченко

18 жовтня православні християни святкували день Покрови Пресвятої Богородиці. І одночасно у цей день відзначається День українського козацтва — як данина всім козакам, що зробили величезний внесок у формування української народності та досягнення Україною своєї незалежності. Саме виникнення козацтва допомогло консолідувати українців у боротьбі проти численних ворогів, які у XV–XVII століттях неодноразово намагалися завюродувати українські землі.

Фундаментом всього українського козацтва була Запорозька Січ. Це був політичний центр республіки. Гетьмани Запорозької Січі мали великі повноваження. Вони захищали землі і народ від зовнішнього ворога, вели міжна-

родні переговори від імені народу, вирішували глобальні питання, що стосувалися загального розвитку держави.

У незалежній Україні святкування Дня українського козацтва офіційно відбувається з 1999 року (Указ Президента України від 7 серпня 1999 р.), але не офіційно відзначається вже декілька століть. Унікальність нашої історії і нашого народу полягає у тому, що в козацтві виявився творчий і волелюбний дух наших предків. Через козацтво створювалася наша історія, і кожен з нас не тільки причетний, а й відповідальний за неї.

У бібліотеці-філії № 7 ім. Т. Г. Шевченка ЦБС для дорослих м. Сімферополя відбулося чергове засідання клубу «Скарбниця», присвячене Дню українського козацтва. Для студентів Сімферопольського коледжу Національного університету харчових технологій було проведено «годину гордості» за свою Бать-

ківщину «Тої слави козацької повік не забудемо!». У заході взяли участь заступник командира дивізії Українського реєстрового козацтва полковник Віталій Леонідович Ломейко, голова міського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Павло Романович Власенко, заслужений працівник культури України, завідувач культурно-просвітницького відділу Всеукраїнського інформаційно-культурного центру (ВІКЦ) Богдан Миколайович Безкоровайний, методист ВІКЦ Анжеліка Годовась і провідний редактор ВІКЦ Денис Іванченко.

З документального фільму «Зародження українського козацтва» студенти дізналися про витoki і причини виникнення українського козацтва, про виникнення козацької держави — Запорозької Січі.

Полковник Віталій Леонідович Ломейко — військовий підводник, який служив на атомному човні, нагороджений орденами і медалями. Спочатку він

розповів про козацький побут, символіку, зброю і звичаї козаків, а потім — про свою військову службу. У студентів викликала жвавий інтерес його розповідь. Вони ставили багато запитань про сучасне життя українського козацтва.

Заслужений працівник культури України Богдан Миколайович Безкоровай-

ний розповів про знаменитих отаманів козачого руху, про існування давніх легенд про козацтво, про подвиги і бойову славу козаків.

Із заключним словом виступив голова міського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Павло Романович Власенко. Він погадав про деякі факти з історії козацтва і заклав

студентів пишати історією своєї країни.

У читальному залі була представлена виставка-вшанування «Козацька державна». Наприкінці зустрічі студенти заповнили формуляри читачів і взяли книги, які їх зацікавили.

Наталія КАРЖАВІНА, завідувач бібліотеки-філії № 7 ім. Т. Г. Шевченка

НАЙБІЛЬШИЙ СКАРБ — ЦЕ ПРАЦЬОВИТІ ЛЮДИ!

Гостинна Хмельниччина радо вітала на щедрій подільській землі учасників XX Міжнародного телевізійного фестивалю «АгроСвіт-2013», який нещодавно пройшов у м. Кам'янець-Подільський. На фестивалі були представлені 127 робіт із 9 країн. Цього року свої доробки на фестиваль привезли журналісти майже з усіх областей України, а також Білорусі, Росії, Грузії, Болгарії, Латвії, Узбекистану, Азербайджану та Казахстану.

Вітаючи учасників фестивалю, голова Хмельницької обласної державної адміністрації Василь Ядуха висловив захоплення учасниками заходу за їхню професійну діяльність, що присвячена висвітленню нелегкого життя селянина та великого потенціалу сільської місцевості.

Такий фестиваль доводить, що найбільший скарб — це працюючі люди, які щоденно працюють підтверджують відданість своїй справі, отримуючи реальні результати. Цьогорічні фестивалі програми оцінювало професійне журі під головуванням академіка УААН, Героя України Петра Саблука, який на урочистому відкритті цього заходу наголосив на тому, що фестиваль 14 разів із 20 відбувався в Україні. Це означає, що наша держава виходить в лідери серед аграрних країн ближнього зарубіжжя, а переглядаючи конкурсні роботи, він як голова журі з кожним роком відкриває для себе нові сторони сільського життя, як здобутки, так і проблеми, що заважають розвиватись селу швидше.

Та головна гордість — це трудівник, господар землі, який, незважаючи на труднощі, з кожним роком піднімає аграрний сектор на щабель вище, повертаючи Україні славу аграрної держави.

Все починалось у 1993 році, коли з ініціативою провести Міжнародний телевізійний фестиваль «АгроСвіт» виступила Латвія, там і відбувся перший фестиваль, згадує віцепрезидент «АгроСвіту» Ніна Романенко то золоту осінь 1993 року, привітний Лачплесіс, палкі дискусії журналістів і економістів у непростий період переходу наших країн із соціалістичної в ринкову економіку. Саме та перша зустріч і заклала традиції фестивалю «АгроСвіт» — безкомпромисні й чесні програми, гострі дискусії учасників, знайомство з усім новим і цікавим у країні, де проходить цей захід.

Організаторами фестивалю «АгроСвіт-2013» стали Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Хмельницька обласна державна адміністрація, Кам'янець-Подільська районна державна адміністрація, мерія міста Кам'янець-Подільський, Євразійська Академія телебачення і радіо, Хмельницька обласна державна телерадіокомпанія «Поділля-центр», Асоціація працівників засобів масової інформації України, ДТРК «Всесвітня служба «Українське телебачення і радіомовлення», телекомпанія «Роні-TV», студія «Укртелефільм» за сприяння Міністерства аграрної політики і продовольства України.

Аграрний міністр Микола Присяжнюк у своєму відеовітанні подякував журналістам за ту роботу, яку вони проводять щодо пропаганди досягнень і напрацювань, які є в аграрному секторі в нашій державі. Та побажав плідної роботи фестивалю, натхнення, і, звичайно, нових творчих успіхів.

Фестивальні роботи оцінювало журі на чолі з головою — академіком УААН, Героєм України Петром Саблуком, заступники голови журі: Любов Молдован, доктор економічних наук, директор Центру аграрних реформ, та Олена Загороднюк — завідувач редакції експериментальних програм НТКУ.

Члени журі: Лайла Ахметова, професор факультету журналістики Казахського національного універ-

ситету СКГ «Летава», Героєм України Михайлом Шаповалом, який вже більше 40 років керує господарством, зумів не тільки зберегти напрацьоване попередниками, але й примножити здобутки. Господарство Шаповала вже багато років — одне з передових у районі, особливу увагу тут приділяють вихованню підрастаючого покоління — спортивна школа виростила 22-х кандидатів і майстрів спорту з важкої атлетики.

Також корисною була зустріч з працівниками підприємства «Оболонь-Агро» та солодовим заводом, який за технічним обладнанням перевищує аналогічні заводи Західної Європи.

Гості та учасники телевізійного фестивалю «АгроСвіт-2013» не пошкодували, що побували на сільськогосподарському приватному підприємстві «Фарна», яким керує Ніна Дубицька. Адже таких яблук, як в її саду, не знайдеш ні в Польщі, ні в Голландії. Бо найважливіший фактор їхнього смаку — сама природа Кам'янецького краю. Дністер, сонце, земля, за словами Ніни Дубицької, — Бог саме тут зробив найсприятливіші природні умови для вирощування садів.

Гостинна подільська земля і зустрічі з талановитими працівниками сільського господарства надихали учасників на створення нових яскравих проєктів, творчих здобутків на благо нашої країни та розквіт українського села.

Раділи успіхам українських аграрників і гості. Лайлу Ахметову, яка народилась і все життя прожила в степовому Казахстані, українське село приємно дивувало кожного дня. Дмитро Булойчик — редактор ТРК «Вітебск» на фестивалі «АгроСвіт-2013» приїхав вперше, як і вперше знайомився з сільським господарством незалежної України, адже в його Білорусі ще існують колгоспи та радгоспи, і девіз: «Це все колгоспне, і це все моє» актуальний і сьогодні, як і ті наслідки, що настають після засто-

Ніна Дубицька

Михайло Шаповал

сування такого девізу в житті. Дмитру було дивно чути, що земля в Україні розпайована і кожен селянин має свою частку землі в приватній власності. Телерадіокомпанія «Вітебск» надіслала на фестиваль авторську програму Д. Булойчика «Актуальний репортаж: африканська чума свиней». Сама ця програма і посіла друге місце в номінації «Проблеми, пошук, вирішення».

Всього на конкурс фестивалю було представлено 127 робіт, і тільки 46 пройшли до другого туру. ДТРК «Крим» була представлена на фестивалі моєю телепрограмою «Земле моя рідна». Скажу чесно, для мене цей фестиваль був великим випробуванням, адже останні 20 років я як автор телепрограм брав участь у різноманітних телефестивалях, на яких порушувались теми освіти, національної культури, патріотичного виховання підрастаючого покоління, дитячої тележурналістики, позашкільного виховання. Отже, я вперше взяв участь у фестивалі, який висвітлював аграрну тематику, і тому, представляючи роботу на фестивалі «АгроСвіт-2013», я мав на меті глибше ознайомитись з «АгроСвітом», щоб скорегувати свою роботу в розкритті сільськогосподарської теми у своїх майбутніх проєктах, адже телепрограма «Земле моя рідна» на ДТРК «Крим» існує лише другий рік. І тому для мене було приємною несподіванкою, що телепрограма ДТРК «Крим» «Земле моя рідна» стала лауреатом міжнародного телефестивалю «АгроСвіт-2013» і посіла третє місце після Грузії та Білорусі в номінації «Земле моя — любов моя».

Хочу привітати творчу групу програми: оператора Владислава Беднягіна та режисера монтажу Вікторію Богатирьову, а також подякувати герою телепрограми — керівнику фермерського гос-

подарства «Драгмі», що в Сакському районі, Михайлу Драганчуку, який разом з ДТРК «Крим» став спонсором моєї поїздки на фестиваль «АгроСвіт-2013» до Кам'янець-Подільського.

Гран-прі фестивалю отримала програма Полтавської ОДТРК «Маленька модель великої держави». Героїня телепрограми — Герой України, голова Котелевської районної державної адміністрації Тетяна Корост усе своє життя пропрацювала в агрофермі «Маяк» — від агронома-хіміка до директора товариства. Після вручення Полтавській ОДТРК «Лтава» Гран-прі фестивалю Тетяна Корост подякувала журналістам за їхню працю, наголосивши, що кожен із нас на своєму робочому місці творить історію сьогодення, і якою вона залишиться в пам'яті нащадків, напряму залежить від наших з вами старань. Приємно, що позиція журналістів-аграрників у переважній більшості є виваженою, а розуміння об'єктивних реалій життя села, його проблем є одним з визначальних у журналістській роботі конкурсантів.

Телевізійний фестиваль «АгроСвіт-2013» відкриває нові імена телевізійників-аграрників. Цього року кращими з кращих стали автор телепрограми «Маленька модель великої держави» Світлана Польщикова, режисер Алла Гусак та оператор Микола Янко Полтавської ОДТРК «Лтава».

Через рік на фестивалі з'являться нові герої, нові програми, а можливо, нова країна-господар. До телефестивалю «АгроСвіт-2014» чекати залишилось недовго — рівно рік. До зустрічі!

Олександр ПОЛЬЧЕНКО,
лауреат телефестивалю
«АгроСвіт-2013»

Кам'янець-Подільський
— Сімферополь

Олександр Польченко

17 ЖОВТНЯ ІВАНОВІ ДРАЧУ ВИПОВНИЛОСЯ 77 РОКІВ!

Іван Драч — неоднозначна фігура українського культурного простору. В літературі доби «шістдесятників» його поезія наробила чимало галасу. В кінематографі саме за сценаріями Драча було створено низку справді культових фільмів — «Пропала грамота», «Криниця для спраглих», «Камінний хрест».

Водночас письменникові часто дорікають надто рівними взаєминми з будь-якою владою. За СРСР Драч отримав дві державні премії — премію УРСР ім. Тараса Шевченка та Державну премію СРСР. За доби правління Кучми — орден князя Ярослава Мудрого, а за Ющенка — звання «Герой України». В сьогоденному контексті широко обговорювали участь Драча та інших митців у Гуманітарній раді при уряді за Президента Януковича.

«Українська правда. Життя»* поставила Івану Драчу за три десятиліття запитань, аби помандрувати в часі та спробувати розібратися в усіх цих парадоксах. У результаті поговорили про живих класиків, президентів у ліфчиках, соняшники та Параджанова.

ВІД А ДО Я

А

Авторитет

— Народи визначаються за письменниками. Україна — це вже держава, яка намагається стати державою з різноманітним успіхом. Я колись не дуже вірив, що за мого життя Україна постане державою. Але вона таки постала — і я мав до того певну причетність.

— Яке ваше місце в становленні України?

— Ну, раз абетка, то я скажу по абетці. А, Б, В, Г, Д... От я — це «Д». Драч.

Б

Бажання

— Хотілося б, щоб український народ, українська нація, український етнос більше відповідав би своїй суті як народ, як нація — як поляки, росіяни, німці, французи.

— То нація тотожна етносу? Тоді що розуміти під «етносом»?

— Якщо розуміти націю в сенсі політичному, то вона, звичайно, не тотожна етносу. Тут треба йти за Липинським, а не за Донцовим.

Коли казати про етнос, то цей час вимагає щось і від етносу. Ми бачимо, що Меркель, яка думала зібрати докупи всіх німців, турків і сербів, не вдалося цього зробити. Тепер вона закликає, що всі, хто хоче бути в Німеччині, мають шанувати німецьку мову та культуру. Французи почали говорити про це ще раніше. Поляки взагалі можуть бути взірцем у цьому аспекті.

— То що — українська Україна, українське походження з діда-прадіда?

— Мені видається, що це не є основним. Коли я вишукую все, написане про Івана Гонту, то найкраще про нього написав Антонович, а це був напівмадяр-напівполяк. При цьому він — вчитель Грушевського та один із основоположників українського буржуазного націоналізму, чи як там це тепер називають.

— То що важить?

— Важить мова та духовна неповність — культура, відчуття своєї приналежності до України. Ще Леся Українка писала: «Послушаєш, як вони по-українськи говорять — то лише б вони говорили по-китайськи».

В

Влада

— Коли йдеться про Маргарет Тетчер і Вільяма Голдінга, то було би дивно, якби Голдінг займався політикою. Він писав свої романи, а Маргарет Тетчер займалася політикою.

Але така нація, такий народ, як в Україні, шойно стає на ноги. Коли тут літератори пішли в політику, то це було те ж саме, що й Грушевський або Петлюра в політиці. Вони не були фаховими прописними політиками, але почали займатися політикою.

Чим краще буде розвиватися українська політика, тим далі будуть віддалятися літератори від політики.

— Як політика вплинула на вашу творчість?

— Це треба читати. Одна з моїх останніх книжок зветься «Противні строфи». Там, звісно ж, політика вплинула. Сама назва говорить, що вони противні — це вплив політики.

— Ви могли б творити зовсім

поза політичним контекстом?

— Я й так багато творю поза політичним контекстом. Ось коли я пишу про Набокова, який прилетів до мене метеликом, — то це не політика.

— Сучасним українським літераторам варто було б йти в політику?

— Думаю, що ми, люди старшого покоління, вже приречені на політику. До мене щодня багато людей йдуть, як до депутата на прийом, хоча я давно не в парламенті.

А молодше покоління 50-літніх — Юрій Андрухович, Оксана Забужко — цього вже не потребує. Олесь Доній, Кость Матвієнко, їхні ровесники — це політики.

— Чому?

— Бо Україна вже відбулася як держава. Вже є надія. Я чую, що щось творче і незворотне відбулося з етносом.

Г

Громадська гуманітарна рада

— Коли Янукович вручав Шевченківську премію Михайлу Андрусяку за його тритомник про УПА, то я підійшов і привітав його з тим, що він переступив свої межі та вручив цю премію. Президент повинен бути президентом всіх українців — і я привітав його з тим, що він став на цей шлях.

Ось чому я не відмовився від участі в Гуманітарній раді. Там я буду намагатися зберегти все, що можна зберегти. Зараз є багато речей, які треба захищати.

— Які конкретно?

— Музеї в Києво-Печерській Лаврі — це речі дорогоцінні. Кие-

во-Печерська Лавра не повинна бути осередком тільки релігійної духовності. Вона має бути осередком духовності взагалі — все ж змінилося.

Зараз інші релігії, наприклад, католики у Ватикані намагаються впускати якомога більше людей до своїх пам'яток. А ми ніби намагаємося заховати те, що в нас є, — Катерину Білокур, Марію Приймаченко. А хай би ті, хто прийшов молитися, подивилися б і на живопис Білокур. А хто прийшов до Марії Приймаченко — помолитися.

— Крім музеїв, які ще проблемами гуманітарної сфери бачите?

— Гуманітарна сфера не активна. Вона цікава, але розпоросшена. Я трохи знаю, що відбувається в літературі, малярстві, музиці, кіно. Там потрібна концентрація людей. Також треба виставляти те, що маємо.

Треба підняти те, що лежить на поверхні, але ніби не є основоположним, — український спів. Є

вчити і російську, і англійську — це не заважатиме патріотизму. Та особливо треба зосередитися на англійській. Російськомовний Юрій Ілленко в Канаді та США одночасно вчив на кінофестивалі обидві мови. Зараз мені важко уявити більшого націоналіста.

Д

Дисидент

— Я себе ніколи не вважав дисидентом. Я ніколи ним не був.

Я вважав себе людиною з патріотичними поглядами. Я не прагнув виступати та голосно говорити про ці погляди — я хотів їх втілювати за допомогою своєї реальної роботи. Я був, як робочий віл, робоча бджола, я не був людиною, що б'є в барабан і кричить про себе.

Так само я дуже шанував Івана Дзюбу, котрий робив свою роботу та водночас голосно говорив про свої погляди. Також любив Аллу Горську та Віктора Зарецького — вони були моїми друзями, їхній син та невістка — також мої друзі.

— Якщо ви не дисидент, то вас можна назвати конформістом?

Іван ДРАЧ

СИВІМ

— Звичайно. Я 30 років був членом КПРС. Гріх було б не вважати мене конформістом. Скрипник і Хвильовий були комуністами і великими українцями.

Але «конформіст» для мене — не лайливе слово. Це людина, котра знає ситуацію, розбирається в ситуації та робить ті кроки, які вважає потрібними.

Е

Енергія

— Мені вистачає енергії. Як казав Сталін, приступаючи на Антея, можна присилитися до землі — і буде енергія.

Я можу навіть підзаряджати інших — я люблю своїх людей. Люблю також своє село, де черпаю енергію. Люблю місто, в якому живу, попри те, що воно до мене жорстоко ставиться, попри те, що воно вбило мого сина. Я люблю Київ-убивцю. Намагаюся зрозуміти за що. Це трагічно і боляче.

Але так багато прекрасних речей навкруги. Я тішуся, що живу.

— У вас є життєва ціль, сенс життя?

— Це саме життя. Щодня я оточений радощами та печалями. І радості, і печалі — це величезні крила. В мене великий розмах крил — і в трагізмі, і в радощах.

— Не боїтеся смерті?

— Боюся болю. Смерті не боюся.

Ж

Журналістика

— Я думаю про журналістику краще, ніж вона сама про себе думає. Я вважаю її четвертою владою. Вона наймолодша за віком представників — журналістами є переважно молоді люди. Це надзвичайно цікаво — і Юля Мостова, і Сергій Рахманін, і журналісти «Дня», і «Коментарі», і Анатолій Стреляний, і Віталій Коротич.

Але журналістиці бракує гостроти, відваги та відчайдушності. Трохи не вистачає інтелекту. Взірць — італійський журналіст Роберто Савіано та його репортаж «Гоморра» про італійсько-китайську корупцію.

— В Україні журналістика справді є четвертою владою? Чи це лише словосполучення?

— Як і інші влади. Як і законодавча, виконавча та судова влади, журналістика має свої плюси та мінуси.

З

Забобони

— Коли бачу kota перед собою, то намагаюся знайти гудзика. Чи, принаймні, за пупчик тримаюся. Але це таке. Я для себе відкрив справді дивні речі.

Колись мого сина переслідували та шукали в Європі. Тоді ж до мого будинку злетілися сови. Вночі вони не давали спати — пугуцькали без кінци. В якусь ніч я розізлився, набрав камінців і хотів у них кинути. Але докинути не міг, бо там високі сосни.

Так пройшло два-три дні. Потім онучка Павличка покликкала мене, і я побачив, як прилетів лелека та почав клекотати на тих совах. І вони одна за одною одлетіли. Залишився тільки один лелека. На той час син уже звільнився від переслідувань.

Я ніколи не думав, що бувають такі зв'язки між світом душевним і світом людським.

І

Інтелектуал

— Я тішився, коли мої друзі Мирослав Попович і Сергій Кримський покликкали мене писати разом із ними книжку про Сквороду. Кожен писав свої розділи. Думаю, вони не взяли б до себе найдурнішого письменника.

— У Західній Європі «інтелек-

туалами» називають людей, які є публічними представниками інтелігенції, своєрідними рупорами. Ви, безперечно, відіграєте цю роль. Як вам у ній живеться?

— Я не щодня задумуюся над усім цим. Я не думаю про те, я маю себе почувати інтелектуал.

— Якби вам самому потрібно було б якомусь окреслити свою роль в українському суспільстві, то який «ярлик» ви б обрали?

— Он соняшник перед вами сидить. І в пору цвітіння. І в пору виробництва олії. Соняшник дуже виснажує землю. Як і рапс.

К

Канів

— У нас люблять ікони. Шевченко занадто сконцентрував у собі всі прагнення та бажання.

Але Шевченка треба брати в контексті дивовижних людей, які його оточували. Це прекрасний історик Костомаров, це суперечливий Пантелеймон Куліш, це Микола Гулак, який став одним із дослідників «Витязя в тигровій шкурі» і написав до Лобачевського французькою мовою про неевклідову геометрію.

Шевченко — не «дуб среди долини ровных». Він існував у оточенні цікавих людей. Якби ми це все густіше сприймали, то інакше ставилися б і до Шевченка.

— Кого ще можна додати до українського іконостазу?

— Франка, звичайно. Це людина величезних потужностей і величезної трагічної долі. Так само — Лесьо Українку. Я дуже її люблю. Я мріяв — якщо в моєму віці ще можна мріяти — написати про останні роки життя Лесі Українки та поставити фільм разом із Маченком.

— Кого з цих трьох можна було б запропонувати на роль ікони для наймолодшого покоління українців?

— Шевченка ніким не можна замінити. Можна додати ще Вернадського.

— Чому саме Шевченко?

— Тут єдиний високого таланту чи генія з відповідністю життєвої долі. Десятиліття солдатської каторги та знущання зробили Шевченка такою людиною.

(Продовження на 9-й стор.)

* Проект «Від А до Я» стартував у січні 2010 року на сторінках Інтернет-видання «Українська правда. Життя». Інтерв'ю Ірини Славинської з Іваном Драчем було вміщено на сайті цього Інтернет-видання 8.11.2010 р. під заголовком «Іван Драч: Я 30 років був членом КПРС — гріх було б не вважати мене конформістом». Пізніше воно було опубліковане в книзі Ірини Славинської «33 герої укрліт», що вийшла друком у видавництві «Фоліо» (2011).

Є цікаве дослідження Назаренка — цей дослідник російської літератури зробив книжку про Шевченка не як про поета, а як про людину в оточенні міфів. Він пише про ножі на могилі, що стала місцем поклоніння пророкові, про претензії до Шевченка, який не все зробив із того, що міг.

Коли таке пише дослідник Салтикова-Щедрина та Свіфта, цьому більше віриш, ніж прописним шевченкознавцям.

— А чи не забагато тут страждань?

— Страждань вистачає. Я проти голосинь.

Є такий надзвичайний музичний інструмент, як трембіта. Вона асоціюється насамперед із похоронами. Але ж вона не тільки для похоронів! Вона для народження, хрещення і так далі.

Одну іпостась ми знаємо — голосимо. Голосиння в моді. А момент веселий і світлий зовсім не використовуємо. Тут для мене чудовим прикладом завжди був Параджанов — він у всьому міг знайти щось смішне, парадоксальне, викличне, епатажне.

Параджанов був гомосексуалістом. Пам'ятаю, він постійно наді мною знущався: «Когда ты мне отдашь? Вот видишь, стоить Толя-милиционер? Вот он мне уже отдался. А ты когда?». І тшів-

ціональне, буде перегушене інформацією, що нам ніколи навіть не снилася.

— Як можна виховати це нове покоління?

— Про це не треба думати. Їх виховає саме життя. Молодь має цікавитися всім життям — концертами у філармонії, виставками...

Ось Янукович поїхав до Ангели Меркель після концерту Кобзона, а Меркель у Бейрети за два дні перед тим була на концертах Вагнера. Зустрічаються два представники двох народів — і дуже важко говорити, що діалог між ними відбувається в одному регістрі.

У Бейрети збережений театр з кріслами Ріхарда Вагнера, а парик Йосипа Кобзона нагадає мені теж минуле століття...

Н

Нетерпимість

— Це стосується передовсім політики, де люди одного мислення не можуть приймати людей іншого мислення. Різноманіття мусить бути всіляким.

Я намагаюся бути толерантним. Але до зради я не можу ставитися толерантно.

О

Обісралися

— Ваша цитата: «Стою за те, щоб щось залишилося із того, про що ми так давно мріяли і як так дуже всі обісралися».

звився і сказав: «Сам ви бухгалтер». Ющенко не міг мене любити.

Коли Ющенко отримав свої 5% голосів, то ми зібралися та вирішили, що треба Юлі допомогти. Вона залишилася з його командою. І я допомагав, їздив.

Але коли цього всього не сталося, а вона дістала свою поразку, а Янукович вручив премію Андрусяку, то я подумав, що хочу, аби Янукович став президентом всіх українців. Тоді я увійшов у Громадську гуманітарну раду і залишився в Шевченківському комітеті.

Думаю, що я правильно зробив, бо так отримав можливість хоч щось робити — щодня якісь реальні речі. Я їх робитиму і надаль.

А хто мене називає опортуністом чи конформістом... то його справа. Я вважаю, що повинен робити те, заради чого живу — живу заради української культури та української мови. Мені байдуже, як хто мене називатиме. Бертольд Брехт казав: «Правди на світі рівно стільки, скільки кожен винесе її на своєму горбі».

Р

Рух

— Тоді існував всеєвропейський рух. Він ішов з Європи через Берлінську стіну, через польську «Солідарність», через прибалтійські рухи. Москва тоді теж во-

Донцова, так мені видається.

С

Спілка письменників України

— Зараз Спілка письменників уся опозиційна, бо Володимир Яворівський входить у партію Тимошенко. Спілка письменників, яка б вона не була, не може бути всуціль опозиційною. Вона має бути всеобійменною, різноманітною... Сім пар чистих, сім пар нечистих.

Але найприкріше те, що Спілка перестала бути важливим культурним явищем.

— Чому так сталося?

— Її вбила заполітизованість. Це особиста провина Володимира Яворівського.

Має прийти нове покоління — хтось типу Василя Шкляра чи Марії Матіос. Вони придуть і багато що поміняють.

— Якщо раптом прийшли ви, то що б поміняли?

— Десять років тому я вже хотів прийти. Я б не дозволив того, що Спілка розбилася на саму Спілку та на Асоціацію письменників. Навіть якби ті різні гілки були, то всі вони існували б разом, в одному приміщенні.

Ну а ще я б урізноманітнів творче життя Спілки. Треба робити творчі вечори, цікаві зустрічі з ученими, бо зараз те, що відбувається, — це жовітіння.

Т

Теліжінці

— Там похований мій син і мої батьки. Я хочу туди повернутися після свого життя.

Багато речей походять саме з Теліжінців. Коли в Теліжінці прийшов комп'ютерний клас, то я привітав тодішнього міністра освіти Кременя.

У

Українська справа

— Це утвердження мого народу в гуманітарному та гуманістичному контексті світових націй. Моя мрія про утвердження вільної української людини у вільній Українській державі ще не збулася.

— Вільна людина — це як?

— Ну, ми з вами вільні люди. Ми можемо цитувати «Свободу» Поля

Елюара як основу основ і розуміти, що свобода дуже багато значить у житті людини. Найбільше.

Ф

Фінансування

— На жаль, держава не може всього фінансувати. Чикаленко колись казав, що Україну треба любити не до глибини серця, а до глибини кишені.

На жаль, у нас дуже мало таких меценатів, які люблять Україну до глибини кишені. До глибини кишені Україну люблять тільки бомжі.

Відчуття того всього є страшним і лиховісним. Був період, коли українське та російське кіно було в однаковому стані — в стані занепаду. Але з'явився Путін, який зібрав режисерів і зібрав меценатів. А меценати в нього різні — одні за кордоном, інші сидять, а треті служать.

А в нас меценати не ручні — це вони вирішують, кого ставити президентом. От і маємо так звану демократію.

На фестивалі «Молодість» я був щасливий побачити український фільм про сестер Тельнюк, а ще піддивитися фільм Лозниці «Щастя моє».

Меценати повинні вкладати гроші не лише в «Донбас Арну», не лише в арт-центр Пінчука, але й у кіно, літературу, мalarство.

— Дайте декілька ідей для меценатів — можливо, їм просто бракує креативності.

— Треба фінансувати кіно — найкраще та найталановитіше. Треба, щоб виходило сто філь-

мів — тоді серед них буде п'ять хороших фільмів.

Х

Хрестоматія

— Чи канонізований письменник, чи не канонізований — все одно всі читають те, про що читають.

— Але в контексті школи говорять про перезавантаженість програми та пропонується включити з хрестоматій нині живих авторів.

— Це така хитренька теза нинішнього міністра освіти. Вигнавши з підручників Ліну Костенко, Дмитра Павличка, Івана Драча, він вижене з підручників велику долю української справи.

— Кого ще можна було би додати в коло обов'язкового читання старшокласників?

— Тих, хто вже відбувся — Жадана, Матіос, Андруховича, Шкляра...

Ц

Цілі

— Я дуже мало досяг. Жалкую, що багато сил, волі, енергії витратив на політичні справи. Вони мало дають пожизної людської радості. Якби я більше працював у літературі, то вона дала б мені більше радості.

У мене багато недописаних кіноповістей і прози. Хіба що вірші писав, бо вірші можна писати на коліні. А от проза вимагає свинцю в одному місці.

Ч

Читач

— Про читача я ніколи не думав. Я пишу те, що мені цікаво. Я не думаю про те, щоб писати для свого читача.

— Хто ваш читач?

— На мої творчі вечори приходять вчителі української мови та літератури, художники — інтелігенція приходять.

Ш

Шевченківська премія

— Весь час казали, що Шевченківська премія не справляється зі своїми завданнями. Я вже багато часу в Шевченківському комітеті. Це змушує мене пильніше ставитися до мистецького процесу. Тепер цих премій буде 5, а не 10 — це змушуватиме пильніше роздавати премії. Претензії будуть завжди.

— Чи відображає Шевченківська премія стан сучасної української культури?

— Частково. Не можна все відзначити, але можна найпомітніші речі виділити, до яких не мають претензій інші члени комітету. Треба ж, щоб збіглися смаки. Але ж є різні точки зору.

Щ

Щастя

— Це те, до чого людина постійно прагне. Це те, що поперед, міраж, дивне відчуття. Мати крихту щастя можна тоді, коли ти робиш добро і на правду допомагаєш комусь.

Ю

Юність

— Я був щасливим піонером і щасливим комсомольцем. Босоноге дитинство, вчився спочатку в своєму селі, потім ходив у сусіднє село. Я був дитиною старших батьків — вони давали мені волю, аби лиш вчився. І я вчився та займався спортом — футбол, волейбол, біг...

— Коли усвідомили, що почалося доросле життя?

— Я готувався, що мені дадуть золоту медаль, але її дали доньці першого секретаря райкому партії.

Тоді я зрозумів, що життя дуже цікаве. Я відмовився брати атестат зрілості — мені його тільки потім передали.

Я

— Хочу побажати собі добра і щастя, здійснення того, чого мені ще не вдалося здійснити.

— В «Анкеті Пруста» є таке запитання: що б ви сказали, якби зустрілися з Богом?

— Я би вибачився за те, що я такий.

Ірина СЛАВІНЬКА

<http://life.pravda.com.ua/person/2010/11/8/64667/>

(Добірку віршів Івана Драча з книги «Сивим конем» читайте на 10-й стор.)

КОНЕМ

ся, що я не знаходжу собі місця од незручності.

Навіть коли його кидали в тюремні тортуре, він все одно знаходив щось, ставав центром уваги. Люди його шанували, бо він мав надію. Він ніколи не любив голосиння.

Ми занадто любимо плакучу вербу — це наш герб...

Л

Література

— Щойно в мене була 9-класниця — вона пише роботу для МАН про мене. Розпитувала, як я почав писати вірші, як до моїх віршів ставилися?

— То ви — живий класик літератури?

— Ніколи про це не думав. Завжди звертаю на жарт, кажу, що я «кляцки», кляцкою на машинці...

— Як ви ставитесь до сучасної української літератури?

— Вона собі нормально розвивається. Я зазвичай читаю в літаку, коли їду до доньки, — вона завжди просить привезти те, що зараз в Україні читають.

Ось прочитав «Таємницю» Андруховича, «Чорний ворон» Шкляра і «Музей покинутих секретів» Забужко. Мені сподобалося. Правда, я не зрозумів, чого Забужко так настропилася на Ліну Костенко. Та й у Андруховича «Московіада» більш цікава, ніж «Таємниця».

— Українському літературно-му контексту чогось бракує?

— Бракує того ж, чого бракує і журналістиці. Бракує гостроти думки, парадоксальності. Бракує Едгара По...

М

Молодь

— Мойсей водив людей сорок років. У нас пройшло всього двадцять. Треба ще двадцять.

— Як буде покоління через двадцять років?

— Воно буде цікавішим за мое покоління, що вирросло при каганці чи при свічці. Це буде покоління, що може краще сприймати світ у всіх його проявах, користуватися новими ноутбуктами.

Хоча і старше покоління цікаве, бо нові покоління ніколи не знають, що таке земля під босими ногами, що таке вітер в полі, — вони не матимуть цього особливого досвіду.

Нове покоління буде більш ра-

— Передовсім це стосується керівників помаранчевого руху — Ющенко та Юлі. Ми ж їх носили на руках, шанували та любили. В 2004 році я дістав запалення легенів... Але винні і всі ми.

Якщо вже Ющенко був лідером, то мав зробити, щоб усе було одноставно та відповідально. Найменше для себе, найбільше для людей.

П

Поразка

— Ваше обличчя було на обкладинці одного часопису із заголовком «Провідники українських поразок». Чому?

— Я не бачив того часопису, але якщо там серед авторів поразок є Грушевський, то я радий бути в такому товаристві. Я шаную Грушевського, Винниченка, Петлюру — вони зробили, що могли. Я не приймаю їхньої суцільної критики.

— За що вас зарахували до цієї категорії?

— Думаю, за те, що Україна не приведена до того стану, в якому мала би бути. Можливо, також через те, що гуманітарії, як Грушевський, довели Україну до такого стану.

Але ж гуманітарії з'явилися в політиці тільки через те, що не було інших. У 1990-х роках в Україні письменники мали певні знання історії... Вони поєдналися з дисидентами, що прийшли з тюремного світу, і створили Рух, створили незалежність.

— Часто вас не люблять за певний опортунізм. Рух, потім Ющенко, потім Тимошенко, тепер Янукович. Таку поведінку асоціюють зі зрадою.

— Я не можу бути в цьому дорікнути. Я зробив усе, щоб Ющенко і надаль був президентом. Як голова Конгресу української інтелігенції я їздив і агітував. Хоча я формально жодним чином не належав до його команди.

Навпаки — Ющенко був на мене ображений, бо я свого часу присвятив йому вірша з книжки «Противні строфи». Я присвелоюдно цей вірш прочитав.

Славні мої діти,

ми — гермафродити,

А наш вождь-бухгалтер

все ж носить бюстгальтер,

Любить міфи й міфчики

і мінєє ліфчики.

Це я читав йому в очі. Він обра-

рушилася — там був Афанасєв, який керував московським рухом. Ясно, що все те мало бути і в Україні.

Я не відразу став таким гострим чоловіком, хоча я висловлював свої погляди. Я зацікавив «рухівців». Мабуть, через те, що був першим секретарем київської організації Спілки письменників, а ще недавно дістав Державну премію Союзу.

Вони шукали якусь таку постань, яка могла б ходити по верхах і їх обстоювати. Я пам'ятаю, як у залі Спілки письменників, де є 167 місць, сиділи представники Інституту математики, сиділи представники заводу «Більшовик» і заводу «Ленінська кузня».

Були перемішані вчені з письменниками та робітниками. І всі вони вимагали: «Іване, скільки ти будеш сидіти в тому кабінеті? Веди нас! Щось роби!».

Амбіцій вождівських у мене ніколи не було. Я мав амбіції чисто письменницькі... Досі в мене дуже багато ненаписаного та неосодіяного.

Але це сталося. Найдивніше було те, що я як поет, людина небесна та далека від реальних речей, зміг побачити набагато більше реалістичних деталей того життя, стосунків різних середовищ — письменницьких, мистецьких, артистичних...

— Патріотизм чи націоналізм?

— Це не тотожні поняття. Я стою на позиціях Липинського. А от Олег Тягнибок і мій колега Дмитро Павличко стоять на позиціях

СМЕРДИ І КОЗАКИ
Я — смерд. Люблю смердіти
козакам,
Коли вони, величні і статечні,
Все важать вусом кожен міліграм
Пихи своєї — і ковтають блешні...
Я гній тоді несучи на гармаках,
Щоб їх носи запчихали п'янезні.
Тоді пройду між ними на руках,
Поковерзую — збитки величезні!
Я — смерд. Я проісную кізком.
Я зашмарую хату, щоб білів ти,
Щоб горував заможним козаком.
У нас свої і правди є, і кривди.
І різні в нас є радощі й жалі.
Ти віриш в Божу істину
безсмертну.
Та істина існує на землі
І пахне квітка завдяки лиш смерду.
Є в мене ахіллесова п'ята.
Бо в смерда є, так, як і в тебе, діти.
І та п'ята всіх козаків віта,
Бо й діти смерда хочуть
не смердіти...

* * *
Мечем Дніпра розрубана Україна —
Вона ще досі дивом не зрослась,
Тому вона й воює на колінах,
Немов повержений у битві князь.
Побитий тяжко, але недобитий!
Він що не день підводиться з колін
Під регіт і під глум несамовитий
Своїх ріднющих проклятих стін.
Чи ви це — Дорощенки,
Хмельниченки?
Чи Брюховецькі у кривавій грі?
Чому за вас покують Шевченки,
Франки і Лесі — слів поводирі.
І знову хтось вистрілює
з чорнозему.
Він тут тисячоліття вікував.
І знову набирається хтось розуму,
І знову кості править костоправ...
Чи здійметься з колін?
Анумо, князю!
Микито Кожум'яко, поможи!..
Підводиться він,
геть побитий гряззю,
Та це не він, а це Вона в тяжі.
Це Мати наша, рубана й побита,
Це Неня наша, Господи, це ти!..
Іде жвава по цвинтарних по плитах,
А з неї осипаються хрести...

ХОХЛИ
Опротівіло будь українцем
Запишусь в хохла
Є така дивовижна нація
Я лисий вона вся чубата
Запишусь матиму чуба
Колись на футболі в Москві
На матчі «Динамо» — «Спартак»
Читав несподіване гасло
«Ельцин заставь хохла
Накормить нашу Россию»
Думав що за могутня нація
Може таку прірву прогудувати
Добре що не Китай лиш Росію
Заповажав тоді годовальників
«Хороший хохол —

мертвий хохол»
Читав на парканах Криму
В героїчну епоху Мешкова
Вони і їх хохлам ненавидять
Так як і нас українців
Несподівано тоді думав
І словнився солідарності
До братніх хохлам
Сьогодні вночі почув
По американській російській
«Свободі»
Як ведучий Єрофеев
Автор роману «Москва —
Петушки»
Пропонує українську антологію
В перекладі по-російськи
Дуже кльово назвати
Аби розкупили відразу
«Хохлы бомбят Москву»
Віршив не загаятися
І таки записався в хохлаи...

* * *
Гортаю свої папери
Перебираю своє життя
Де сери пери і хери
Доводили мене до пуття
В три ціпи мене молотили
В три погібелі гнули
Світові і рідні мудили
Орденосні акули
Але я якось виживав
Бо рідну траву жував
І воду криничну пив
І долі тому не пропив

ВИШИВАНКА
Я по світу іду в вишиванці,
А за мною вовки-сіроманці
Доганяють слідом навманя.
Я від них відбиваюсь щодня.
З малолітка іду в вишиванці.
Народився — відразу у шанці
Я попав, бо відразу в бою
Обстаю за Україну свою.

Мій професор колись в вишиванці
Був скалічений. Був в лихоманці.
Йому вишили фінками груди.
Вічна заповоць. Вічні паскуди.
Все життя я іду в вишиванці.
В ній ходили українські повстанці
І в Норильську вмирили як стій...
В вишиванці ходити зумій!..

ОЛІГАРХАТ
*Від білої хати до Білого дому...
Борис Олійник*
1-й голос:
Серед білих-білих хат
Чорний зріс олігархат.
Трусять білі свої пархи
Мої чорні олігархи.
Творять свої чорні справи
Чорнороті скиртоправи.
Ми вибілоєм їх сутність
І прямуємо в майбутність,
Бо без них ми ніц не варті,
Бо у них стоять на варті
Славні стражі світові
І в Нью-Йорку, і в Москві.
2-й голос:
Може, все ж таки не чорні?
Де мінорні, де мажорні,

Іван ДРАЧ

Може, все ж таки рябі —
Кожен по своїй судбі
Трохи чорний, трохи білий,
Кожен зух ізнахоблілий,
Трохи білий, трохи чорний,
Все ж не лантух, а проворний,
Все ж меткий (для нас?), (для себе?)
Хилить птаство синьонебе
(Буде вам і буде нам?)
Чи словесний це бедлам?
(Біди нам, а гроші вам!)
Що ж навпіл? Що пополам?!

ВОР
Цілий вік краде і бреше,
Бреше й краде, аж гуде.
Так за словом слово теше,
Бреше в плем'я молоде.
Плем'я правду цю ковтає,
Буде правда ця вовк,
І хвалу йому вертає:
Найчесніший чоловік.
Це колись жахались: «Пробі!»
Слів таких — чума і мор.
Це колись було на лобі
Тяжко випалено: «ВОР».

Він не може, щоб не красти,
А брехло споконвік.
Синьо-жовтій він масти,
З касти ще більшовиків.

ТВ
Знов приб'ється Савік Шустер
Знову вистроїть хохла
Вдруге втретє вп'яте вшосте
Аби виправка була

Всіх постройть по ранжиру
Як велить електорат
Всіх гоуге до ефіру
І хохол безтямно рад
В телевізії кайфує
Тисне кнопки в один мент
Ну а Савік диригує
Зайшлий диво-диригент
Десять там вимели міглоу
Ну а в нього тут амур
Під хохлацькою полою
Інтерсавік Інтерчмур
З ним шукаємо ми славу
Вже накрила нас зима
Що б знайти нам свого Саву
Ну ж немає ну ж нема

ТИСЯЧОЛІТТЯ
Українське збирається гетто —
В кобзарській світлиці чи де?
Чи з нами Шекспір а чи Гете?
Шевченко за руку веде?!

Вже тисячу років геттуємо
У себе під власним вікном.
І знову печалі гартуємо,
Вкриваємо сірим сукном
І плачемо, плачемо, плачемо —
Противні життя плаксії...
Тисячоліття відзначимо,
Ридальники вічні мої?!

ВАСИЛЬ ЧЕРВОНИЙ
*Блискавка б'є по вершинах.
Народна прикмета*
Василь — герой був.
В пору безгеройства
Він нудився останніми роками.
У пору долара, принижень
і холуйства
Життя, розкреслене рахівниками,
Йому смерділо.
Він шукав козацтва,

Боготворив — творив
повстанські схрони.
Шукав він братства
між боліт лайдацтва.
Зухвалий був у вивертах мамони.
Він розминувся, безперечно,
з часом.

Він був би свій в УПА
чи в Берестечку.
Ходив він гордо, не звивався
плазом.
Попробуй його смикни
за вуздечку!
Чи депутат, чи губернатор —
хтозна —
Куди б його не занесла орбіта!
Відвага буйна.
Цільність грандіозна.
Серед грози впав у розповні літа.
«Хай через труп мій
піп московський їде —
Москва не має бути на Волині!»...
На свою голову він кликав біди.
Пандору він тривожив у гордині.
А в Бога була неймовірна віра.
Він не політик був.
Не хитрий пасталака...
Бог від плеча і до плеча
його проміряв
Вогненним метром —
і дощем заплакав...

Мов під шоками йшли кулаки...
Йшли до нього на сповідь.
Просто перли у тому піарі.
Кимаками хрестив він —
Православ'я од нього гуло.
Чув сам папа про нього.
Одсахнувся од нього в тіарі...
І на ньому стояло
Скаженюще моє село...
Часом лаю я долю,
Бо вона все мені в невдогоді.
То вона дурнувата,
То глуха, то тупа, то сліпа...
Лиш одне чую досі,
Що при вській паскудній погоді
Все ж мій прадід ходив,
Чи прапрадід до того попа...

РОЗПЕРЕЗ
Телятко знайшлося в корові —
І три дні триває гуляня,
І дух самогонки здоровий
Освоює радо рідня.
Померла прабаба нарешті,
А дід в неї ще баобаб:
Колись танцювала у решеті.
Ми з честю проводим прабаб.
А вже коли внучка знайдеться,
Суцільний піде розперез,
То з'їдеться Харків й Одеса,
А можем самі без Одес.

ПАМ'ЯТІ АСЛАНА МАСХАДОВА
Велична скажена імперія —
І маленький, мов жолудь, народ...
Як радіє тепер фанаберія,
Що взяла вона жолудя в рот.
Що ковтула — старалися іроді.
Ще везе їм, везе до пори!
Буйний жолудю! Помстою вироди
І зі шлунка її роздери!
В Деміурга — своя бухгалтерія:
Дожене ще й тебе і мене.
Ще на дубі чеченським імперія
Шабатуру свою розігне!..

ПОРАДИ БОСАМ
Босий бос басує басом
Біс на біс плазує плазом
Біс вкусити хоче боса
Щоб була босиха боса
Бос ходити має взутий
А то може біс узуги
І хоч босів тих до біса
Кожен бос дратує біса
Не ходи ти босий босе
Бо прийде дівчатко босе
Й випустить на тебе біса
А дівчаток тих до біса
Коли хочеш жити басом
З мерседесом з прибабасом
Тож пильнуйся ходи взутий
А то може біс узуги

І не визволить босиха
І не вимолить бісиха
Й бос тоді вже не басує
Тоді всеу все е вує.
КОРУП І КОРУПЦІЯ
Щоранку знущався Коруп,
Скидається на ріці,
На вудку в усяку сторону
Туманом димить в молочі.
Щоранку виляскує Коруп,
Що корупцію започаткував
І вічну народну покору
Слухнянстю пошаткував.
Корупція з корупціями —
Річка від неї димить
Туманами з манівцями...
Сонце все злиже за мить?!

Така у нас вічна ілюзія.
А Коруп — він цар ріки...
Корупція — наша контузія.
Не скажеш, що навапки...
Знов замурзана мармиза
Знов прийде Кондоліза
Буде нам мармизу мити
Од Москви нас боронити
Гегьте руки москалюги
Попустіте нам попруги
Захисти нас любий ребе
Хто ж вборонить нас від себе
Нас від нас хто оборонить
Закопає рідні схрони
Коли б так ішли на ката
Як ідемо брат на брата

ОСТАННІ АТАКИ
В. Г. Ковтуну
Баба з дідом повзуть на город
Переможці війни світової
Український городній народ
По-пластунськи повзуть наші вої
Костилі біля призби лежать
Босі ноги своє одходили
По-пластунськи вперед в сіножать
Пруть старі із останньої сили
Дзот останній городній їх дот
Літо літуй зиму зимувати
На пирій блекоту на осот
Серце рвуть як чеку із гранати
По-пластунськи картоплю в мішки
То вже буде осіння атака
Так прошкують життя наврожки
Аж рече сосід-гультіпака
Смерть з косяю в подвір'ї стоїть
Смерть чатує як смерть невідпорно
Мідь із клубу звияжно сурмить
Екслюзив незалежності Порно

За це ми якраз повставали,
За це ми Сибір одбули,
Щоб мертві із труп повставали
Й безтямно і тупо пили.
Оце демократія, ньенько!
Це хто насміхається з нас?!
І шапку скидає Шевченко,
І в шапку ридає Тарас.

* * *
Хто тут батька лише закопав,
А я закопав і сина.
Кому чорна дісталася копа,
Мені ж — люто сива.
Не можу молитву до неба вести,
Навіть не можу завити.
Не можу шепнути просто

«прости»,
Я — в брехнях талановитий.
Тут солдат теляжинська рота
Будяками стоїть край тину.
Тут земля розчепірила рота
І ковтула мою дитину...
Аби не був гордим,

мордюю в болото,
Не тільки тебе, а всю долю-судьбу,
Аби болотом стало

все срібло-злото,
Срібло-злото, якого і не набув.
І те, синокчу, як одбивали
тобі печінку,
І як дерли очі тобі, аби вбивць
не впізнав —
І все це я маю прости, синку?!
Це християнська мені новизна.
Це мене роздирає

між небом й землею,
Це мене врешті уже роздере —
Ця вина безпросвітна,
рот повен глею,
І оце найновіше, що дуже старе...

ШКОЛА

Лідії Кравченко

Подивилась вона на сестру
І сказала вона сестрі:
— У тебе двоє близнючок
І у мене хлопчина.
Давай зробимо школу —
Українську школу у Ризі.
Буде в нас своя Україна.
Стала одна прибиральницею,
А друга сестра директрисою,
А мама їхня стала бабусею
Для всіх школярів.
Прибиральниця часом
Важливіша директриси,
А директриса з ганчіркою
Витирає нос міністрам...
Як вони поневірялись,
Знав лише Господь Бог,
Але вистояли, збулись
Українською школою в Ризі...
А ви в Україні
Можете збутись школою
Чи українським університетом,
Чи бодай українською ганчіркою,
Щоб витерти нос міністрам?!

МАЙБУТНЄ НАЛЕЖИТЬ ДІТЯМ

Майбутнє належить дітям.
Я знаю навіть — чийм.
Під їхнім махровим суцвіттям
Недобре у пеклі моїм.
Майбутнє належить вчукам.
Я знаю навіть — яким.
Іх не торкнула розпука
Крилом безжално гірким.
Привозить їх «мерс» ачи «майбах»
При вишколеній шоферні.
Іх усмішка штивна і зайва
Вистрілюватиме по мені.
Закінчивши лондонську школу,
Гламур зішкребує з сорбон.
Діди їх прийшли з комсомолу,
А внуки хіба з VIP-персон.
Рара і татам пильнуватиме
Державу для них вберетти,
Щоб я не псував ті ватмани,
Де креслили їх архетип.
Хто скрутить в'язи майбутньому,
Той має крутити — вже!
А то засміємося кутніми —
І не розведеш їх ножем.
Будемо просторікувати,
Що знов облапошили нас.
І щоб колись не викрикувати,
Приймайте від мене пас!

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ

Не медичка Дуся —
Душа синьоока, бо петербуржа,
Не подільська Ядвіга тонюня,
А якраз навпаки...
Явдоха Широка,
Молодиця задаста і дужа
Візьме тебе, сухотника,
У ялтинські приймаки.
І будеш ти ялтинця
Проводити водогони,
Комплектувати пожежників
На столичний свій смак.
А покоління наступні —
Пихаті такі вітрогони
Усе норавлиє проти тебе, —
Не їхній ти подоляк.
Шкодують тобі завулка
Чи якогось дурного музею,
Щоб притулитись по-людськи,
Бо ялтинця ти — не свій.
Хоч мають отих музеїв
Імператорську гамазею,
Розмотують перед кожним
Гонористий сувій.
Самотнім стоїш на цвинтарі,
Дорогий земляче Степане,
І я коло тебе стану,
Притулюся до твоєї вини.
Яр вже тепер не вірю,
Що колись у них розуму стане.
Повій же на Ялту, вітре,
З подільської сторони...

СИВИМИ ВРУНАМИ

Твоя брівка тонколука
Все мене стріляє з лука
Мое диво тонкостебла
Твоє слово хитре й тепле
Твоя мова тонкорунна
Та на сиві мої врुна
Наче канва тонкостанна
Богорівна Богоданна
Білопінна славна панна
Не вполює цього пана
Тонкорунна довгостебла
Баскетбольні грають стегна
Волейбольні грайні перса
Щойно випорснули з мерса
А чи сил на неї стане
На це диво тонкостанне
То ж в поезії чи в прозі
Закарбує собі на носі
А то ж ти як Буратіно
Будеш з носом неодмінно
Ніжна брівка тонколука
Все мене стріляє з лука
Чи ж мене для тебе стане
Мое диво тонкостанне?!
Твоя заба тонкорунна
Та на сиві мої вруна?!

КАРТИНИ, ВІД ЯКИХ ВІЄ МУЗИКОЮ І ТАНЦЯМИ

На щорічному вернісажі «Осінь барви» в Києві протягом останніх трьох років живопис караймів представляла художниця Світлана Хаджі. І кожного разу її колекція з п'яти великоформатних картин в експозиціях, що демонструвалися в Національній опері України, Українському домі, Музеї книги та друкарства України, розташованому на території Національного Києво-Печерського заповідника,

Світлана Хаджі народилася в Мелітополі Запорізької області. Дитинство та юність пройшли у Львові, де закінчила політехнічний інститут. Художність, що як невід'ємна складова частина її професії архітектора виявлялася спочатку в інженерних розробках будівель, оздобленнях фасадів і внутрішніх при-

мішень, згодом усе частіше почала виходити за рамки проектних робіт і втілюватися пастеллю та олією в зображеннях на полотні вуличок і кварталів рідних їй міст та Криму, куди переїхала в 1984 році. Тут знаходяться родинні витоки її батька, нащадка старовинної караїмської сім'ї Хаджі-Еру.

не повторювала, а доповнювала живописну розповідь про один із корінних народів Криму, який перебуває на межі зникнення, новими сюжетами з його історії, життя і побуту, яскравими кольорами кримської природи. Вона прийшла в світ барв зі своїм мольбертом «за покликком серця», назвавши так і нову експозицію, що відкрилася нещодавно у Всеукраїнському інформаційно-культурному центрі.

Свій художній доробок, створений за двадцять років, С. Хаджі вперше винесла на суд глядачів на персональній виставці в Російському культурному центрі у Сімферополі в 2007 році. З того часу в її живописі визначилися кілька напрямків, які вона розвиває, поєднуючи старовинні мотиви в архітектурних пейзажах з сучасними, досліджує свій власний родовід у караїмській тематиці. А створений нею узагальнений образ караїмки увійшов до експозиції з 24-х жіночих портретів різних національностей, що демонструвалася в жовтні 2010 року у виставковій залі ВІКЦ. Всього ж художниця намалювала близько ста портретів жінок з числа національностей, які проживають на півострові.

У цьогорічному осінньому вернісажі демонструються живописні роботи, в яких Світлана Хаджі створила проникливі жіночі та чоловічі образи козака, караїмок у національному українському та гуцульському вбранні. У Галичі Івано-Франківської області до цього часу збере-

С. Хаджі (праворуч) і Т. Шевченко

глася невелика община караїмів з числа тих родин, предків яких у XIII столітті князь Данило Галицький розселив на західних землях Русі. Наділені тендітною грацією та одухотвореністю її танцівники в репетиції балетного спектаклю, у гопаку та циганському вихорі. Ці прекрасні образи народжуються з внутрішньої ідеї серії малюнків, в яких художниця прагне показати національне хореографічне мистецтво різних народів півострова.

А центральною картиною експозиції є композиція про те, як у кінці XIV століття Великий литовський князь Вітовт вивіз із Криму в Литву на правах контрибуції близько чотирьохсот сімей караїмів-воїнів. Вони служили в гвардії Вітовта та інших литовських князів, охороняли його резиденцію — замок у місті Тракай, спільно з кримськими татарами брали участь у Грюнвальдській битві

15 липня 1410 року між військами держави Тевтонського ордену та об'єднаними військами Королівства Польського і Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського поблизу сіл Грюнвальд і Танненберг (нині територія Польщі).

— Я недавно побував на святі врожаю в караїмській фортеці Джугфт Кале і бачив оптимізм в очах людей, які живуть з вірою в себе, в свою національну спільність, — сказав на відкритті виставки генеральний директор ВІКЦ Микола Кузьмін. — І якщо сьогодні через багато років караїми зберегли нехай і невеликою групою своє етнічне поселення навіть у литовському Тракаї, то в такого народу є майбутнє.

І цієї внутрішньою енергією, що світиться в очах людей, а на картинах єдиної нині в Криму караїмської художниці С. Хаджі виплеснулася на поверхню багатст-

вом насичених кольорів та емоцій, поєднанням різних стилів від декоративності до постмодернізму, наповнилася вся виставкова зала. Як художниця авторка пройшла, за словами заслуженого художника України Тетяни Шевченко, еволюцію від стриманого темного колориту до нинішніх яскравих і різнокольорових робіт, від яких віє музикою і танцями. А створений нею образ Мойсея гідний зайняти місце в музеї.

Експериментуючи з різними варіантами форми і композиції («Апельсиновий захід сонця», «Танець чайників», «Колекція пляшок»), Світлана Хаджі мовою пластики та кольору передає цілу гаму почуттів і станів у часі та просторі, схилаючись перед красою природи та неповторністю кожної людської особистості.

Валентина НАСТИНА

ЖИВА У СВИТЛІЙ ПАМ'ЯТІ

Багрянний жовтень схлипує дощем, В зажурі осінь-господина, І душу озортає негавомий щем, Бо за межею вічності — Майстриня. Три роки тому, 3 жовтня 2010 року, відійшла у засвіти прекрасна Людина, наша славетна землячка, самобутня вишивальниця Віра Сергіївна Роїк. Напередодні цієї сумної річниці в сімферопольському Будинку культури імені Тараса Шевченка відбулася зустріч ветеранів війни та праці творчого клубу «Огонёк» з нагоди вшанування пам'яті визначної майстрині. Місце проведення зустрічі не випадкове, адже в рамках роботи клубу з ініціативи Світлани Петрівни Лавренюк, учениці Віри Сергіївни, створено групу вишивальниць «Калинонька», що об'єднала і досвідчених майстрів, і початківців вишивального мистецтва — всіх тих, хто прагне краси і розмаїтості в житті.

У фойє Будинку культури була влаштована фотовиставка «Життя і творчість Віри Сергіївни Роїк», світлина для якої люб'язно надав з сімейного архіву син Віри Сергіївни Вадим Михайлович Роїк. Він же став і безпосереднім організатором і учасником пам'ятного заходу. Зворушлива розповідь Вадима Михайловича стала для присутніх своєрідною пізнавальною екскурсією у світ родини Роїків, дала можли-

вість відчути всю глибину синівської любові до найріднішої людини. Своїми спогадами про незабутню вчительку і наставницю поділилася учениця Віри Сергіївни, керівник клубу ветеранів, заслужений працівник культури АРК Світлана Петрівна Лавренюк. Вона знала Віру Сергіївну ще з 1954 року, навчаючись тоді в сімферопольській середній школі № 2. У восьмому класі Віра Сергіївна вела уроки вишивання. Була приязною, доброзичливою людиною, і разом з тим вимогливим учителем. Досконало володіла різними техніками вишивання і домагалася, щоб учениці бездоганно виконували її настанови і поради.

З почуттям глибокої симпатії і поваги зустрічали присутні гостя з Волині Юрія Савку, званого майстра-вишивальника з Луцька. Він часто буває в Криму, його неповторні вишиті роботи, сповнені глибокого змісту і національного колориту, експонувалися на виставках у Музеї історії міста Сімферополя, в Будинку художників, в етнографічному музеї. На одній з виставок у 2004 році познайомився з Вірою Сергіївною Роїк, і з того часу між ними зав'язалися тісні творчі стосунки. Юрій Емануїлович вважає кримську майстриню своєю вчителькою

і наставницею, говорить, що Віра Роїк — це унікальна людина, особистість виняткового обдарування і працелюбності.

На знак вшанування пам'яті Віри Роїк ветерани клубу «Огонёк» підготували концертну програму. Віра Сергіївна любила українські пісні, знала чимало їх напам'ять. Розпочався концерт відомою «Піснею про рушник» на слова Андрія Малишка і музику Платона Майбороди у зворушливому виконанні Юлії Петрівни Тронза. Їй підспівували всі учасники зустрічі.

Нахненню прозвучала пісня на слова відомого кримського поета Данила Кононенка «Земле моя кримська!», музику до якої написав ветеран клубу, композитор, музикант і виконавець Віктор Троценко. Концерт продовжився прем'єрою пісні «Світлій пам'яті Віри Роїк» на слова Лариси Данилейченко, музику написав Георгій Белогорцев, талановитий композитор і музикант. Пісня прозвучала у виконанні аматорського вокального гурту «Молодички молодії» у складі Світлани Дорошинської, Лариси Данилейченко, Тамари Якимової та Лариси Белогорцевої.

Під акомпанемент гітари, якою вправно володіє Неллі Авраїмівна Овчинникова, виконала українську народну пісню «Ой чорна я си, чорна» Неллі Михайлівна Панічкова. А ветеран клубу Людмила Вячеславівна Сандер обрала для свого виступу твір із золотої колекції української естради — пісню «Осінь золоту» на слова Дмитра Луценка і музику Ігоря Шамо.

На завершення хотілося б на знак вшанування світлої пам'яті Віри Сергіївни Роїк додати кілька віршованих рядків:

Як грають веселково рушники!
Яке ж то дивовижне розмаїття!
І ця краса не на роки,
А на віки і на тисячоліття!
Життя у вишивці —
то кредо Роїк Віри,
її яскраві, неповторні дні.
Тож хай озвучують клавіри
«Мелодії на полотні».
Із вдячністю вклоняється Земля,
У світлій пам'яті майстриня
завжди з нами,
Із вічності вона велично промовля:
Хай стелиться вам доля рушниками!
Лариса ДАНИЛЕЙЧЕНКО
м. Сімферополь

ВШАНУВАЛИ ЗЕМЛЯЧКУ ГЕРОЇНЮ

Древні Лубни, що на Полтавщині, визначили своє 1025-ліття. У заходах, передбачених з цієї нагоди, було, зокрема, і відкриття меморіальної дошки як данина глибокої шани славіній землячці — Герою України, заслуженому майстру народної творчості України, заслуженому художнику Автономної Республіки Крим, почесному громадянину міст Сімферополь, Лубни та Кобеляки Вірі Сергіївни Роїк.

Незважаючи на похмуру, прохолодну погоду, того дня на вулиці Пушкіна, біля садиби, де народилася й тривалий час жила й працювала неперевершена вишивальниця, член Національної спілки майстрів народної творчості України, у творчому арсеналі якої участь більшість із двохстах спільних та майже сотні персональних виставок, зібралася майже вся творча еліта міста над Сулою — літератори, художники, журналісти, педагоги... Ще б пак! Вшановувалася не просто землячка, а світова зірка, роботи якої прикрашають вітчизняні та зарубіжні музеї, є вони і у приватних колекціях.

Розділити радість важливої події з лубенцями прибула й представницька делегація з Криму. Зокрема,

були в її складі син героїні Вадим Роїк, український поет, лубенець, що нині живе й творить в Криму, Сергій Сурмач.

— Нам приємно, — наголосив у своєму слові пан Вадим, — що лубенці пам'ятають своїх славіних земляків і сьогоднішня подія — відкриття меморіальної дошки Герою України Вірі Роїк, моєї мамі, — переконливе свідчення цього. Спасибі вам, добрі люди...

І ось настає бентежна мить. Вадим Роїк, Сергій Сурмач та представники місцевої інтелігенції знімають біле покривало з меморіальної дошки. Перед присутніми з'являється прекрасний образ Віри Роїк...

Відтепер до цікавих туристичних об'єктів древнього міста над Сулою буде додано й цей куточок вулиці Пушкіна. До речі, за кілька сотень метрів від нього, теж на вулиці Пушкіна, знаходиться ще одне примітне місце — пам'ятник Олександру Пушкіну...

Ось так через десятиліття повернулася до батьківського гніздечка лубенка, яка своєю творчістю, безмежною любов'ю до рідної землі прославила нашу Україну.

Володимир БЕЗЧАСНИЙ,
голова Лубенського медіа-клубу

ШЕВЧЕНКО МОВОЮ ГРЕКІВ ПРИАЗОВ'Я

З давніх-давен близькою і зрозумілою була поетична спадщина Кобзаря грецькій людині, що проживає в містах і селах Приазов'я. Це пошанування має свою історію. Її сторінки варто згадати в дні підготовки до всенародного відзначення 200-річчя від дня народження Національного Генія.

Біля витоків шевченкознавства грецькою мовою стояв Феоктист Хартахай, який народився в селі Чердакли (нині Кременівка). Навчаючись у Петербурзькому університеті, юнак належав до демократичного табору української інтелігенції. Феоктист був близько знайомий з Тарасом Григоровичем. Разом з іншими молодиками — українськими патріотами 28 лютого 1861 року він ніс на Смоленське кладовище труну з тілом поета.

На кладовищі з прощальними словами виступили російською мовою поет Микола Курчкін і студент Феоктист Хартахай. Його скорботну промову на рідній мові Великого Кобзаря з глибокою увагою слухали Ф. Достоевський, М. Лесков, М. Некрасов, М. Помяловський, І. Тургенев. З болем у душі Феоктист, зокрема, сказав:

«...Сумно і страшно мовить: «Тарас Григорович умер!.. Зомліли ніженьки, що по світу носили, зложились рученьки, що тобі служи-

ли, закрилися карі очі, що на тебе любуючи і сумуючи гляділи, минулися думи і пісні. Перестав твої Тарас сльози лити, стомився, загнути хотів. Матінко наша, Україно, степи наші, могили, Дніпро широкий, небо наше синє! Хто нам пісню заспіває і про нас загадається! Хто нас так широко любитиме і за нас душу положить!.. Затих, замовк наш соловейко навіки! Україно, Україно! Де твій син вірний? Мово українська! Де твій батько, що так тебе шанував, що через нього і тебе ще більше шанувати стали?.. Спи ж, тату, поки правда з кривдою мірять будуть, поки правда запанує на світі!..»

Промова Хартахая того ж року була опублікована в українському громадсько-політичному й літературно-мистецькому журналі «Основа», що видавався в Петербурзі.

Пізніше Хартахай стояв біля витоків середньої освіти в Маріуполі. Завдяки його діяльності 15 жовтня 1876 року у Маріуполі були відкриті чоловіча і жіноча гімназії. Їхнім засновником був Феоктист Хартахай.

І тут, у Маріуполі, Хартахай продовжував пропагувати творчу спадщину Шевченка. Як згадував поет Леонтій Кир'яков, у 1880 році Хартахай приїхав у село Сартану до його дідуся Костянтина Івановича

Кир'якова записувати народні грецькі пісні. «У той час дідуся йшов тридцятий рік, але він знав багато грецьких пісень, казок, легенд, міфів, які вивчив від свого батька, який народився в 1810 році. Коли вкотре Феоктист Хартахай приїхав у Сартану, то привіз дідуся «Кобзаря», саме того, в який власноруч Тарас Шевченко вписав рядки, які не допустила цензура. Дідусь мій був грамотною людиною, він закінчив церковно-приходську школу, міг читати російською, українською та грецькою мовами і з «Кобзаря» переписав вірші «Рева та стогне Дніпр широкий...», «Садок вишневий коло хати», «Думи мої, думи мої...» та інші.»

Продовжив шевченківську традицію внук і правнук Кир'якових — Леонтій Несторович Кир'яков (1919-2008 рр.) — визначний грецький (румунський) поет, член Національної спілки письменників України, багатолітній член її правління, лауреат республіканської літературної премії імені Максима Рильського, автор багатьох поетичних збірок грецькою мовою.

Леонтій Кир'яков з дитячих років полюбував поезією Шевченка, і вже в дванадцять років переклав грецькою мовою уривок з поеми «Причина» («Рева та стогне Дніпр широкий...»).

У 1964 році до 150-річчя від дня народження Шевченка Леонтій Кир'яков разом з поетом Антоном Шапурмою і художником Лелем Кузьменковим оформили рукописний збірник, на титульній сторінці якого грецькою мовою написано «Тарас Шевченко. «Кобзар». Вибрані твори, рукописне видання грецькою мовою (маріупольський діалект). Жданов, 1964 рік». Зараз це унікальне видання зберігається в столичному музеї Т. Г. Шевченка.

У 1994 році вийшла друком книжка «Панич, нду кисиритны сис...» («Якби ви знали, паничі...»), де представлена більшість віршів і поем Шевченка у перекладах Кир'якова грецькою (румунською) мовою. Визначний внесок у грецьке шевченкознавство зробив маріупольський поет і журналіст Георгій Антонович Костоправ (1903-1938 рр.), член Спілки письменників СРСР, делегат її першого з'їзду, один із творців писемної мови греків Приазов'я, фундатор її літератури.

У новітній час Костоправ перший переклав грецькою мовою Шевченків «Заповіт». Вірш було надруковано 9 березня 1933 року і включено в читанку для грецьких шкіл.

У 1934 році поет працював над перекладом грецькою мовою поеми Шевченка «Кавказ». 9 березня 1935 року Костоправ

опублікував у газеті «Коллективист» коротку статтю «Деякі слова про вірш «Сон». Це була передмова до перекладу твору Шевченка Антоном Шапурмою.

Оцінюючи цей період у культурному житті грецької спільноти Приазов'я, член Спілки письменників України, поет, перекладач і композитор Донат Патріча в одній зі своїх публікацій наголошував: «Коли в двадцять-тридцять роки минулого століття в Приазов'я почала зароджуватися грецька література, молоді поети поряд зі створенням оригінальних речей, велику увагу приділяли перекладам, щоб ознайомити земляків із творчістю Т. Г. Шевченка. Його «Заповіт» у перекладі Георгія Костоправа було введено в шкільну програму (у ті роки викладання в багатьох грецьких школах велось рідною мовою) і стало хрестоматійним. Деякі вірші великого поета переклав Павло Саравас... А такі пісні на слова Шевченка, як «Рева та стогне Дніпр широкий», «Думи мої...» та інші знає кожен грек у Приазов'я».

Цю ж думку виокремлює і поет Антон Шапурма: «Великі твори Т. Г. Шевченка перекладені на багато мов. В эту повноводную реку бессмертной Шевченковской поэзии пусть вольется и ручеек наших переводов!».

Павло МАЗУР,
почесний краєзнавець Донецчини
м. Маріуполь

Восени 1890 року під час перебування в Києві Михайло Коцюбинський відвідав могилу Тараса Шевченка в Каневі. Своє враження від цієї подорожі він виклав у нарисі «Шевченкова могила».

Відтоді минуло більше 120 років. Чимало над Україною за цей час пронеслося бур і незгод, відбулося немало соціальних і політичних змін та потрясінь, — і жовтневий більшовицький переворот 1917 року, і громадянська братовбивча війна, і жахливі дні Голодомору 1933-го, і сталінсько-беріївські репресії 1937-го, і кривава війна 1941-1945 років, холодні й голодні повоєнні роки розрухи, і не менш руйнівна за своєю суттю, неоквирана й незрозуміла гомуністична перебудова...

Багато води збігло в сивому Дніпрі-Славути, а могила Шевченкова на славетній Канівській Чернечій горі не маліє: стоїть, як і стояла від часу перепоховання на ній славетного співця України, нашого Великого Кобзаря Тараса Григоровича Шевченка.

І духовно стала ще вищою, ще необхіднішою нам, ще величнішою.

Понад півтора століття стоїть вона, змінюючи свій зовнішній вигляд, не втрачаючи своєї значущості для всіх нас, своєї привабливості. Вона залишається тим найсвятішим місцем, куди приводять дороги з усіх кінців світу людей, які бажають піднятися крутими сходинами аж на самісіньку вершину Шевченкової гори, щоб поклонитися нашому Великому Пророкові, який писав:

*І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі!*

Понад 120 років минуло відтоді, як побував у Каневі і піднімався крутою стежкою на гору до могили Т. Г. Шевченка наш чудовий письменник, майстер прози, сонцепоклонник Михайло Коцюбинський. Вчитайтесь в рядки його хвилюючого нарису, і ви поринете в уже не так близьке наше минуле, побачите, якою була колишній Чернеча гора — місце перепоховання Т. Шевченка, якою вона стала нині, як змінилася за часів нашої Незалежності — стала і привабливішою, і чепурнішою, невпізнанною...

Вона, Шевченкова гора, готується зустрічати тих, хто прийде поклонитися і віддати данину пам'яті Тарасові Шевченку в день його 200-річчя, в день його народження.

Минуле і сучасне, далеке і близьке, воно дороге нам, нетлінне у нашій пам'яті.

Перечитаймо нарис великого майстра художньої прози, вберемо до серця красу його слова, відчуймо його душу, сповнену пошани і глибокої поваги до нашого Кобзаря, уявімо собі той далекий у часі «любий, поетичний куточок України», де височіє Шевченкова могила, де він, наш Кобзар, здійнявся на повен зріст над сивим Дніпром, над мальовничими краєвидами, символом нашого духу, нашої національної незнищенності, нашої величчя.

Данило КОНОНЕНКО

Михайло КОЦЮБИНСЬКИЙ

ШЕВЧЕНКОВА МОГИЛА

Поміж широкою, синьою биндою Дніпра та юрбою зелених гір побігла з Канева триверстова дорога до Шевченкової могили. Інколи в'ється дорога понад самим Дніпром, і тоді зачудоване око далеко засягає по блакитним просторі діда Славути, що своїми легенькими хвилями пестить з білим пісочком противного, полтавського берега. Інколи стрічається дніпровса сага, відділена від ріки сосяю. Коса вкрита невисокими кушми осока. Кругле, ясно-зелене листя його зазирає, мов в дзеркало, в тиху воду. Де-неде на кілька понад берегом висять неводи.

А по стрімких шпичастих горах вправо від дороги ліпляться біленькі хати селяць, понависали над кручами та провалами кучеряві садки. Як глянеш на гору, то здається, що ті хатки стояли колись на горі, та докучило їм стояти там, схотілось ближче глянути на дніпрові води, і вони, побігши з гори вниз, з переляком зупинились над самим стрімким місцем, боячись впасти, покачались вниз і впрікнути в таємничі води Дніпра. Так і дивляться вони переляканими очима-віконцями на кручу, так і присіли до землі, щоб часом пустун-вітер не звіяв їх униз...

Аж ось на погожим небосклоні виткнулась Княжа гора, а ближче, на Чернечій горі, де похований Шевченко, на самому вершечку зарябіли штахетки. Межі Шевченковою горою та Лисою, що такі зараз здіймаються з правого боку, — вуличка. Тут живуть гончари. Скрізь — на призьбах і на дворі стоять рядки горшків, мисок, всілякої глиняної посуду. Вліворуч від вулички треба податись у яр. Там, межі високими вербами, дзюрчить струмочок. За струмком, поміж кушми, гадюкою в'ється на Шевченкову гору стежечка. Пройдеш кілька ступнів, і наче яка сила зупинить тебе. Мимохіть озирнешся, і мальовнича картина прикує тебе до місця. Бог зна звідки, мов з моря блакиті, що зливалася з землею поза Чернечою горою, вигулькнули веселі дніпрові гори, вкриті до синім кучерявим лісом, то золотого стернею, то ясно-зеленою травою. Золоте сонечко сипле на них своє проміння, гаряче повітря обіймає їх, блакитне небо пестливо схиляється над ними. Дзвінка дівочья пісня, сердечна та тужлива, лунає десь в зелених горах. Вище — кругозір ширшає, крашає.

На горі, попри повітку та хату сторожа, вхід на маленьку площину, огорожену штахетами. Посередині того плацка, засадженого молодими щепами, зеленіє вкрита травою висока могила. Заду на могилу провалють дерев'яні східці, а на могилі в чавунній посрібленій огорожі здіймається хороший чавунний хрест, помальований білою фарбою. Кінці хреста злучає широкий обід. Від східців ближче на хресті позолочуваними буквами напис: «Шевченко», а нижче, на табличці: «Родився 25 лютого р. б. 1814. Почив 25 лютого р. б. 1861». З противного боку хреста (лице могили) — така ж сама позолочувана напис: «Шевченко», а нижче, на підставі, медальйон з головою Шевченка

(профіль, без шапки), зроблений горорізною і позолочений. На огорожі понаписувані прізвища тих, що звіджунали могилу. Суд важким каменем налягає на серце, сльози тихо котяться з очей, коли згадаєш, хто тут похований... Перед очима стає ціле життя поета, його бажання хоч останні дні своєї прожити в поетичній рідній країні, над любим Дніпром:

*А я так мало, небагато
Благов у бога — тільки хату,
Одну хатиночку в гаю...
Не довелося!..
Зате поховали, як хотів:
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно...*

І справді, пишна, широка картина відкривається з могили! Скільки оком скинеш — леліє Дніпро, вигинаючись поміж горами, тихо миючи піскувати коси... З одного боку знялись над ним шпичасті гори з зеленими садочками, з темними балками, з ланками золотого та червоної стерні. З другого боку — пологий берег пишається на сонці зеленими шатами і десь далеко зливається з блакитним небом. Вправо від могили вирізується на небосклоні Княжа гора, вкрита густим, прекрасним лісом. Чудове місце!

На нагірній рівнині коло могили зеленіє молодий садок. Тут ест і сливочки, і яблуні, і морелі, і навіть виноград. Стежки обсажені квітками. По грядках кавуни стелять своє огудиння.

Невеличка хатка сторожа побудована заходом д. В. Г. Шевченка, нареченого брата поета. Хата ділиться сіньми на дві половини: в одній живе сторож, а в другій, наліво від вхідних дверей, — світлиця для туристів. В світлиці тій, не дуже великій, вздовж стін стоять широкі ослини, застелені різнобарвними, дуже красними килимами місцевого виробу (властиво, плахти, котрі уживаються жінками на запаски). Просто вхідних дверей стоїть стіл простої роботи, застелений білою скатеркою, а на столі лежить красна оправлений «Кобзар». На стіні, проти стола, висить великий портрет Шевченка, хорошої роботи олійними фарбами, в красних рамах. З обох боків портрета висять кінці багатого вишиваного рушника, дарунку якоїсь широкої українки. На однім кінці рушника вишито: «Думи мої, думи, лихо мені з вами!», а на другім: «Любіте, брати мої, Україну любіте». В лівому кутку світлиці образ св. Тарасія, також обвішаний рушниками. Перед образом висить лампочка. Через вікно, в причілковій стіні, відкривається вид на гори, а через два другі вікна — на могилу. Як ще додати, що межі тими двома вікнами висить дзеркало, скрашене вишиваним рушником, то описання тої простої, але милої обстановки буде скінчене. В світлиці тій можна переночувати, попросивши у сторожа свіжого сіна. В нього ж можна дістати і що-небудь з'їсти.

З правдивим жалем покидаєш той любий, поетичний куточок України!..

23 вересня 1890 р. Вінниця

200 ПОРТРЕТІВ ДО 200-РІЧЧЯ КОБЗАРЯ

90-річний сміянин Федір Кучер узв'яся написати двісті портретів Тараса Шевченка до 200-річчя поета.

Невелика квартира Федора Кучера у місті Сміла на Черкащині схожа на міні-музей Тараса Шевченка — тут є і книги про поета, і твори самого Кобзаря, і близько ста його портретів, написаних 90-річним художником. Змалечку чоловік захоплюється творчістю Шевченка. Донині пригадує, як дружокласником уперше в читанці побачив «Заповіт».

Упродовж життя Федір Кучер згадував Шевченка у своїх книжках і відтворював його образ на папері та дереві. Однак у 2007 році, вже на пенсії, чоловік вирішив посправжньому вшанувати Кобзаря — до 200-річного ювілею написати двісті його портретів. За шість років Федір Кучер уже написав близько ста портретів Шевченка. Усі образи художник створює на ДВП масляними фарбами на цинковому білілі. Готові роботи покриває лаком. Упевнений, що завдяки такій техніці зображення зберігатимуться століттями.

Між тим, митець ніколи не працює лише над одним портретом — одразу пише до півсотні. «Я накинув їх усі, зробив олівцем розмітку і всі відбив. А тоді роблю тло та костюми на всіх одразу. Але тло треба прокласти не менше, ніж двічі. Потім, залежно від фарби, не менше двох разів прокладаю обличчя...» — розповідає він про техніку малюнка.

У портретиста Шевченко є поважним чоловіком із червоною краваткою та сумним, але глибоким поглядом. Щоб Кобзар дивився, проникав у душу, ніби говорив із глядачем, сподівається митець.

За півроку до дня народження поета 90-річний художник планує написати ще близько сотні його портретів. Втім, каже, якщо не встигне — не біда.

«Думаю, якщо я не зроблю, це й не обов'язково. Ще й увесь чотирнадцятий рік можна робити. Але це ж як ідея залишається. Та й яке це має значення, якщо я не зроблю саме до 9 березня, до дня народження», — продовжує він.

Портрети Шевченка, створені сміянином Федором Кучером, уже є в кількох музеях Черкащини. Частиною робіт художник планує подарувати, іншу — продати. Каже, що не збирається заробляти на Шевченкові, тож за кожен портрет правитиме символічну ціну.

<http://www.radiosvoboda.org>

НАШІЙ ШКОЛІ – 50!

27 вересня Стальнівській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів Джанкойського району виповнилося 50 років! Учні та працівники школи влаштували святковий концерт, де згадували всіх, хто створював і дбав про наш рідний навчальний заклад упродовж півстоліття.

Привітати колектив Стальнівської ЗОШ зі святом приїхали поважні гості: Г. А. Топчієва — головний спеціаліст відділу загальної і середньої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим; А. А. Пономаренко — заступник голови Джанкойської райдержадміністрації; А. Я. Леваньков — заступник голови Джанкойської районної ради; В. В. П'ятніковський — начальник відділу освіти Джанкойської райдержадміністрації; Т. Г. Камінська — голова районної профспілки працівників освіти і науки Джанкойського району; Л. А. Муренко — сільський голова.

У нашому навчальному закладі навчається понад триста учнів, які неодноразово здобували призиви місця на різних змаганнях, конкур-

сах. У школі працює прекрасний педагогічний колектив, який 14 років очолював О. П. Казнадій. Під його керівництвом ім'я нашої школи стало досить відомим не тільки в районі, а й у республіці. Досить назвати 2012-2013 навчальний рік, де Стальнівська ЗОШ посіла 2 місце серед шкіл району в предметних олімпіадах, 4 місце — в Малій академії наук Криму «Шукач». Олександр Прохорович підтримував та заохочував спортивні бажання учнів та вчителів. Вчителі фізкультури М. П. Дятел та В. М. Баранов побудували спортивний майданчик для міні-футболу, аналогів якому немає в районі.

Нині посаду керівника школи обіймає Т. В. Буякевич. Тетяна Володимирівна — перша жінка-директор за весь

час існування Стальнівської ЗОШ. Хочеться побажати їй терпіння і натхнення в цій нелегкій праці!

Від імені учнів школи мені хочеться привітати рідний заклад, викладачів із цим значним святом і розповісти, яке ж місце в нашому житті посідає ця невелика біла будівля серед зелені, куди ми спішимо щодня із року в рік.

Наша школа — це окремий світ, створений з власних свят та традицій. Тут Перший дзвоник — свято, наповнене блиском ширих, чистих очей дітей. День учителя, прикрашений квітами осені, займає особливо-почесне місце у календарі шкільного царства.

Тут є свої «олімпійські чемпіони», що відважно підкорюють нові вершини спорту. Школа пишається спортивними героями та радо покаже всім сяючі кубки та медалі. У нас є письменники та поети-початківці, що зігрівають серця променистими словами. Художники віртуозно

розмальовують шкільні будні різнокольоровими барвами. Амбіційні актори декламують нам зі сцени про те, що близько та зрозуміло кожному: про дружбу та любов, про звичний калейдоскоп подій, про сварки та примирення. Допитливі географи дізнаються про таємниці, що приховує наша Земля. Занурюються у минуле, розв'язують загадки історії. Вивчають будову клітин, рослин, тварин, людини. Завзято експериментують, створюючи хімічні реакції. Блукають темними лабіринтами цифр та геометричних фігур. Освоюють життя комп'ютерного світу. Відкривають таємниці природних стихій. Вчителі розкривають зовсім інший, «дорослий» світ, де подекуди не так вже й легко, як тут, у школі, де тебе завжди підтримають та вислухають. Залишається тільки дивуватись, як вони, щоденно ведучи боротьбу із формулами, правилами, фортецями, датами, річками і ще великою кількістю супротивників, керуючи армією, де налічується більше трьохсот

учнів, встигають гарно виглядати і ділитися нескінченним зарядом усмішок та енергії. Учні невтомно долають важкі маршрути у пошуках нових знань та вмінь. І неодноразово демонструють свої трофеї, знайдені у цих непростих мандрівках, на рівні не тільки району, а й республіки.

Наша школа має свою історію. Значна постать в її літописі — О. Г. Жовтяк. Він більшу частину свого життя присвятив школі, де обіймав посаду директора протягом 25 років та викладав математику, фізику й астрономію.

Як зазвичай вітають ювілярів? Окрім подарунків, обов'язково кажуть щось приємне. Це дуже важливо. Інколи це навіть дорожче, ніж щось матеріальне. Щось, що торкнеться найпотаємнішого та близького. Але що я можу побажати своїй школі? Хіба що надалі отримувати тепло і увагу не тільки від вірних жителів маленької шкільної держави. П'ятдесят років — це, звичайно, велика дата, проте час іде на користь

лише духу та історії школи, але аж ніяк не на матеріальну частину нашого Храму Науки. А ще ростити молоде покоління, дарувати учням веселе та цікаве дитинство. На день народження обов'язково висловлюють вдячність батькам іменинника. І це я зроблю з превеликим задоволенням! Я хочу сказати велике спасибі всім, хто підтримує осередок юності та знань нашого села. Адміністрація, вчителі, техпрацівники — всі, хто віддано дарують школі серце і душу, частинку життя, створюють щось неймовірне. Дякуємо вам за вашу щоденну нелегку працю. Ви, відкриваючи разом із нами світ прекрасного й далекого і разом з тим близького та рідного, допомагаєте нам пізнавати себе. Вітаю вас із великим святом та сподіваюсь, що попереду в нашій школі буде ще не один ювілей!

Христина ЖДАН,
учениця 11 класу Стальнівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Джанкойського району

ВІД БАБУСИ СИЛИ Й СНАГИ НАБЕРУСЯ!

Кожен з нас усе своє життя чому-небудь вчиться. Від самого дитинства, з народження. І якщо ми хочемо чому-небудь навчитися, ми йдемо до людини, яка профі у цій справі. Таким чином, ми маємо багато вчителів: хореографа, вчителів у школі, вчителя з вокалу, акторської майстерності тощо. Але крім вчителів з якогось предмета чи роду занять, можна мати вчителя життя. Хоча поняття «вчитель» тут не зовсім доречно, адже нас ця людина мало чому вчить, вона допомагає у складній

ситуації і зазвичай ми беремо з неї приклад. Для мене такою людиною є моя бабуся. У неї було нелегке життя. Їй було 4 роки, коли почалась війна. Бідність, голод... Вона спала на підлозі у невеликій хатинці, їла усіякі ягоди та коріння. Їй пощастило, що вона жила на Уралі, у Росії. Там ліси її і годували. У свої 14 років вона пішла сама заробляти на хліб, бо була найстарша з-поміж дітей, а мати не могла їх усіх прогодувати. Бабуся знайшла собі роботу у домі однієї жінки звичайною хатньою

робітницею. Бабуся не просила грошей за роботу, за свої старання, вона працювала у домі тієї жінки за харчі. Ще тоді бабуся собі пообіцяла, що більше ніколи не буде жити бідно. Її сила волі і бажання жити нормально були понад усе. Усе своє життя вона працювала, працювала багато. Мати розповідала, що коли до них приїжджали родичі, вони завжди дивувались, що у її домі усе було. Бабуся працювала з ранку до вечора і отримувала заробітну плату навіть більшу, ніж у діда. Під

час кожної своєї відпустки вона кудись подорожувала і могла купити подарунки для рідних.

Зараз їй 76 років. І жодного разу вона не зрадила своїй меті. Вона отримує гарну пенсію, у її домі завжди все є. Вона дуже радіє, коли до неї приїжджаємо ми, її діти й онуки. Вона завжди мені допомагає, якщо я прошу, і морально, і матеріально. А я завжди допомагаю їй, коли вона потребує. А допомога їй потрібна тепер завжди, бо у неї хворі ноги. Скільки вона всього пережила, але її дух не зламався. Вона досягла своєї мети, і я завжди беру з неї приклад.

Скільки б не було у нашому житті скрутних моментів, скільки б не було перешкод на життєвому шляху, треба завжди йти до своєї мети і ні на хвилину не відступати від неї, бо все залежить тільки від нас самих. І для мене яскравим прикладом цього стала моя бабуся — Галина Автономівна Беляєва. Я завжди дослухаюсь до її порад, адже у неї вони завжди вірні. Я вважаю її великою людиною. Дякую їй за все!

Ліза МУЛЮКБАЄВА,
учениця 9 класу Славнівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Роздольненського району

ПРОШУ СЛОВА!

«ХОЧЕТЬСЯ КРАЩЕ ЗНАТИ УКРАЇНСЬКУ ІСТОРІЮ»

Ці слова Михайла Плисюка — студента з Новограда-Волинського, надруковані у «Кримській світлиці» 4 жовтня, надихнули мене на цей лист.

На жаль, досі темні сили, які нас «злобно гнетуть», перешкоджають знанню громадянами України нашої історії. Та, на наше щастя, є в Криму така газета — «Кримська світлиця», яка іноді проливає світло на історичні питання, за що, було, потерпала від тих самих темних сил.

Сучасна історія України — та, що відбувалась на наших очах та на очах найближчих поколінь наших предків, — нам відома з усіма її відмінностями від викладеної темними силами у підручниках. Гірша справа зі знанням стародавньої історії України.

Історія кожного об'єкта чи суб'єкта починається з його виникнення. Формування української нації відбувалося за часів навали кочівників, що супроводжувалась великою міграцією населення Русі. Добре відомо, що масштабні військові дії завжди супроводжуються масовою міграцією населення. Русини, які мігрували за межі країни, засвідчуючи, що вони з Русі, звались руськими. Русини, які залишилися в країні, на відміну від мігрантів стали зватись українцями.

Держава Русь навалом кочівників була ліквідована. Країну ж не можуть ліквідувати навіть наймогутніші завойовники. Бо країна — то географічне, а не політичне утворення. Після ліквідації Русі-держави країна залишилась на тому самому місці і отримала нову назву — Україна.

Уперше назву «Україна» використано у Київському літописі в 1187 році в оповіді про смерть переяславського князя Володимира Глібовича: «...по нім вся Україна много скорбела...». Слово «Україна» тогочасною мовою — те саме, що у нашій сучасній мові «Батьківщина».

Території у північно-східному напрямку за межами Русі, на яких

розсіялись мігранти з Русі, отримали назву «Рассея». Протягом кількох століть (приблизно протягом першої половини другого тисячоліття) повністю сформувалися два окремі народи: росіяни та українці — зі своїми особливостями мови та культури. Мігранти з Русі, певна річ, ввібрали в себе деякі ознаки та прикмети тих народів, з якими контактували на своїй новій батьківщині. Доля у них склалася так, що їм довелося служити царям. Українці ж, здебільшого, завжди прагнули служити свободі.

РОЗПОВІДЬ БАТЬКА

Наливай дідам по вінця

Та послухай, сину,

Як ми стали «українці»,

А були «русини».

Стародавня Русь зазнала

Лихо для народу —

Орд кочівників навали

З півдня і зі сходу.

Та відважні захищали

І Дніпро, і кручі;

Хто не міг — ті повтікали

У ліси дрімучі,

І на північ мігрували

За межі країни.

Всіх їх руськими як звали —

Зовуть і донині.

Хто лишився у країні —

Звались — українці.

Підіймалась Русь з руїни,

Нишила чужинців.

Чужаки нахабство мали

У часи ті скрутні:

В Україну залітали,

Як у вулик трутні.

Руйнувалась Русь-країна

Часто чужаками.

Боронилась неодмінно

Вона козаками.

Не завжди була держава

У нашій країні.

Та держава — марна слава,

Край наш — не загине!

Бо держава — річ лукава —

Тяжка наша доля.

А країна Україна —

Вільна наша воля!

Щиро ваш — Іван ТРУХ

м. Армянськ, АР Крим

УСІ — НА ПЕРЕДПЛАТНИЙ РЕФЕРЕНДУМ!
ШАНОВНІ ЗЕМЛЯКИ! УКРАЇНЦІ! «ПРОГОЛОСУЙТЕ» ЗА УКРАЇНСЬКУ ГАЗЕТУ, КНИГУ, ЖУРНАЛ, ЗА УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО, УКРАЇНСЬКУ ПРИСУТНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ДЕРЖАВИ!

ПЕРЕДПЛАТИТЬ «КРИМСЬКУ СВІТЛИЦЮ» НЕ ЛИШЕ ДЛЯ СЕБЕ — ЗРОБИТЬ ПОДАРУНОК СВОЇЙ ШКОЛІ, БІБЛІОТЕЦІ, РІДНИМ, ЗНАЙОМИМ: ЧИМ БІЛЬШЕ В УКРАЇНСЬКОГО ДРУКОВАНОГО СЛОВА БУДЕ ШАНУВАЛЬНИКІВ, ТИМ НАДІЙНІШИМ БУДЕ ЙОГО МАЙБУТНЄ!

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ» — 90269.

Вартість передплати: 1 місяць — 9,27 грн.; 3 місяці — 27,21 грн.; 6 місяців — 52,77 грн.; на рік — 104,34 грн.
 Адреса редакції: 95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, к. 14. Тел.: (0652) 51-13-24, (050) 957-84-40;
 електронна пошта: kr_sviti@meta.ua; Інтернет-сторінка: <http://svitlytsia.crimea.ua>

**«СВІТЛИЦЮ» ЧИТАЙТЕ —
 НОУТБУК ВИГРАВАЙТЕ!**

Шановні «світличани»! Ми продовжуємо наш газетний мовно-літературно-історично-пісенно-комп'ютерний конкурс, ГОЛОВНИЙ ПРИЗ ЯКОГО — НОУТБУК! Добре відомий читачам з минулого турніру сімферопольський Василь Степанович Стефанюк вже зробив свій внесок до призового фонду і закликає однодумців підтримати його, щоб можна було відзначити не лише переможця, але й призерів конкурсу. Спонсорів запрошуємо до конструктивного діалогу за тел. (067) 650-14-22, (050) 957-84-40, а читачам пропонуємо наступні конкурсні завдання. (Нагадуємо, що взяти участь у конкурсній виграти ноутбук має шанс КОЖЕН передплатник нашої газети — ні вікових, ні будь-яких інших обмежень нема!)

Отже, ПЕРШЕ ЗАВДАННЯ:
 — Хто автор надрукованого нижче поетичного заклик до передплатувачів «Кримської світлиці»? — Коли він був опублікований? — На якій сторінці? — Яке за номером «чорне» попередження влади про проблеми «Світлиці» надруковане на її 1-й сторінці? — Хто на той момент був міністром культури України? За кожну правильну відповідь буде нараховано 1 очко (усього 5). (Підказка тим, хто «Світлицю» читав недавно: на наше газетне 20-річчя ми передали до бібліотеки ім. І. Франка у Сімферополі підшивки газет з 1999 року...)

**ДОРОГІ ЗЕМЛЯКИ!
 ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
 «КРИМСЬКУ СВІТЛИЦЮ»!**

Зі «Світлицею» вам веселіше в Криму буде жити! Від «Світлиці» у вас будуть світлі і радісні лица, Рідне слово в душі оживе, розцвіте, забринить!

ДРУГЕ ЗАВДАННЯ:

Хто зображений на цьому плакаті? (5 балів за правильну відповідь!)

Зі «Світлицею» ви — і щедриші, й духовно багаті! І відчуєте, як Україна стає на крило. Хай «Світлиця» заходить у кожну світлицю і хату, В кожне селище, місто, в найдаліше сільце і село. Дорогі земляки! Передплатуйте

«Кримську світлицю»! Це ж для вас рідне слово в газеті плекаємо ми. Хай же смутку не буде на ваших замріяних лицах, І у скрутні часи залишайтеся завжди людьми. Українці мої! Пам'ятайте: є «Кримська світлиця»! Це газета для вас, це газета в Криму для усіх! В цій газеті любов до Вітчизни-України іскриться, В ній і пісня народна, й козацький розкотистий сміх! У «Світлиці» для дітей для ваших пульсують «Джерельце», Тут і «Будьмо!» юнацьке, й український гартований «Спорт». Рідна пісня і вірш вам зіграють і душу, і серце. Тут і гумору ківш, і програма «ТБ», і «Кросворд». Тож читайте, любіть свою добру і мудру «Світлицю», Зі «Світлицею» вам веселіше в Криму буде жити! Від «Світлиці» у вас будуть світлі і радісні лица, Рідне слово в душі оживе, розцвіте, забринить!

ТРЕТЄ ЗАВДАННЯ: Кілька років тому це фото вже прикрашало «Кримську світлицю», тому для читачів зі стажем це запитання не буде надто складним. Отже, як звуть цю україночку і чим прославилася вона у нашій газеті? (5 балів за правильну відповідь!).
ВІДПОВІДІ НАДСИЛАЙТЕ на звичайну або електронну адресу «КС»!

ЗБЕРЕЖЕМО ДЛЯ ІСТОРІЇ ТА НАЩАДКІВ

Відомий в Україні й Криму учений, письменник та громадський діяч, академік УЕАН, дійсний член НТШ, лауреат премій ім. Дмитра Нитченка та Л. П. Симиренка НАН України Петро Вольвач готує до видання книги своїх публіцистичних творів та найбільш яскравих праць інших авторів, опублікованих на шпальтах часопису «Кримська світлиця» за роки незалежності України.

Окремими розділами майбутньої книги є: «Кримська Шевченкіана» (публікації на Шевченківську тематику на шпальтах «Кримської світлиці»); «Особистості» (про найвідоміших у Криму українських учених, митців, освітян, військових, працівників народногосподарського комплексу, громадських діячів).

Розділ «Відходять друзі тихою ходою» присвячується визначним членам української громади Криму, які упродовж останніх десятиліть відійшли у вічність, залишивши помітний слід в українському житті Криму. Автор має намір подати також можливий обсяг документального матеріалу: заяв, звернень, ухвал різних заходів (конференцій, «кружлий столів» та різноманітних заходів), які упродовж останніх десятиліть українська громада проводила на теренах Криму.

Всі бажаючих фінансово підтримати це унікальне видання та надати різноманітні матеріали (копії ухвал, звернень, світлин та статті в електронному вигляді) просимо надсилати на адресу та електронну пошту часопису «Кримська світлиця» з позначкою: для книги «Ми торували шлях до України». Кошти на підтримку видання можна перерахувувати з такою ж позначкою на універсальну картку для виплат у Приватбанку — номер 5168742063169506 на ім'я Вольвача Петра Васильовича.

Всі фінансові пожертвувачі обов'язково отримують заявлену кількість примірників цієї книги. Праця присвячується 200-літтю від дня народження Тараса Шевченка та 60-літтю входження Криму до України.

Видавничий комітет книги «Ми торували шлях до України»

ЗАПРОШУЄМО ДО КНИГАРНІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»!

Шановні читачі! Ці книги ви можете придбати в Сімферополі з нашою допомогою (довідки за тел. 099-966-66-50):

В. Винниченко «Відродження нації»; П. Григоренко «Вітер зустрічний»; О. Кошиць «3 пісню через світ»; Т. Бульба-Боровець «Армія без держави»; Н. Махно «Сповідь анархиста»; Ю. Гютюнник «Записки генерал-хорунжого»; Е. Юнгер «На Мармурових скелях»; В. Винниченко «Поклади золота»; М. Гоголь «Тарас Бульба»; В. Шкляр «Залишенець»; М. Еме «Неймовірні оповідки кота, що сидить на гілці»; М. Паньоль «Спогади дитинства»; Э. Шюре «Велике посвященне»; В. Сахно «Цир-

кулятор»; О. Черногуз «Воскреслий із мертвих»; «Історія України, написана у V ст. до нашої ери Геродотом»; «Атлантида: сторінки прадавньої української історії»; Юрій Горліс-Горський «Холодний Яр»; Гійом Левассер де Боплан «Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що простягаються від кордонів Московії до Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і веденням воєн»; Піано де Карпінні «Путешествия к тартарам католических монахов в 1245-1255 гг.»; Н. Сенченко «Дары Запада: медицина мафия»; Павло Глазовий «Веселі гуморески», «Школяркам. Гуморески, баечки», «Дорослі гуморески», «Архетипи» та ін.

ф. П-1

Державний комітет зв'язку та інформатизації України

АБОНЕМЕНТ

На газету **90269**
 журнал
 (індекс видання)

«Кримська світлиця»
 (найменування видання) Кількість комплектів

на 200 ___ рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куди (поштовий індекс) (адреса)

Кому (прізвище, ініціали)

ДОСТАВНА КАРТКА-ДУРУЧЕННЯ

ПВ місце літер На газету **90269**
 журнал
 (індекс видання)

«Кримська світлиця»
 (найменування видання)

Вартість передплати ___ грн. ___ коп. Кількість комплектів
 переадресування ___ грн. ___ коп.

на 200 ___ рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

поштовий індекс місто село
 код вулиці область
 буд. корп. кв. вулиця район

прізвище, ініціали

(Закінчення. Поч. у № 37-41)

З наступного ранку, 4 вересня, коли під Хотиною зосередилася уже вся кількостотисячна турецька армія, розпочалася і майже добу точилася кривава битва. У вранішній імлі з усіх гармат турецької артилерії обстріляли козацькі позиції. За дві години було випущено до тисячі ядер, але й на цей раз без значного ефекту. Більшість ядер перелетіла окопи, де укрилися козаки, й падала у хвилі Дністра. Проте загинуло багато коней. Цей третій наступ був найсильніший. Шість годин атакували сили нападаючих козацький табір. Після артилерійської підготовки спочатку вдарили яничари, їх відбили. А потім, як морські хвилі, раз у раз накочувалися на козацький табір ворожі війська. На кожну атаку козаки, керовані Сагайдачним, відповідали інтенсивним руйнівним вогнем і рішучою контратакою. Три шалених штурми відбили козаки, їм допомагала литовська кіннота, котра трошила ворога фланговими ударами, а також німецька і угорська піхота, яку надіслав на підмогу Ходкевич. Увечері турки знову підійшли до козацьких позицій і почали кидати жмути запаленої соломи, прагнувши підпалити табір. А згодом, під прикриттям темряви, почали новий штурм.

Відбиваючи цей, четвертий, штурм ворожих сил, козаки під проводом Сагайдачного перейшли до наступу. Козацький гетьман, який узагалі, на противагу стратегії пасивної оборони феодалних армій, розвивав далі козацьку наступальну стратегію концентрованого раптового удару й маневрену динамічну тактику, блискуче реалізував ці принципи в Хотинській битві, піднявши на новий високий щабель українське військове мистецтво. Відбивши атаку, козаки погналі ворога й, переслідуючи, вдерлися у ворожий табір, захопили чотири гармати, п'ять наметів, багато коней, одягу, амуніції, зброї, полонених, серед яких і кілька турецьких воєначальників. Поява запорожців серед султанських наметів викликала паніку в османських військах. Настав рішучий момент, який міг принести цілковиту перемогу й покласти кінець війні. Але гінці, яких Сагайдачний посилає до Ходкевича, просячи допомоги й пропонуючи виступити усіма силами, поверталися ні з чим. Ходкевич відмовився ввести в бій свої війська, посилаючи на пізню годину. Сучасники, а згодом дослідники історики намагалися зрозуміти й пояснити цю поведінку польського командувача. Мабуть, не останнє значення мало те, що Ходкевич під впливом сеймових комісарів дотримувався концепції позиційної війни і стратегії пасивної оборони.

Сагайдачному довелося відводити своїх звитяжців назад під вогнем батареї з 12 гармат і натиском контратаки всіх сил правого крила турецької армії. Козакам довелося відступити з великими втратами. Це був найкращий день у Хотинській битві. 800 чоловік втратили козаки. Турки — втричі більше. Але це був, безперечно, величезний успіх козаків, керованих їхнім гетьманом. Розлучений невдачею, Ос-

ман II кричав, що він не їстиме, не питиме доти, доки йому не приведуть того сивого пса Сагайдачного. Упродовж усієї Хотинської війни козаки приймали на себе основний тягар турецьких атак. На чолі зі своїм гетьманом вони відбили всі дев'ять штурмів, п'ять із яких були спрямовані безпосередньо й виключно на козацький табір, що являв собою недоступну фортецю. Жодного разу ворог не зміг проникнути за його вали.

Водночас Сагайдачний, котрий не раз водив запорожців на турецькі фортеці, віддаючи перевагу наступальній стратегії й тактиці, намагався випереджати турецькі

Олена АПАНОВИЧ

САГАЙДАЧНИЙ ПЕТРО — УКРАЇНСЬКИЙ КОЗАЦЬКИЙ ГЕТЬМАН

штурми. Так, у ніч із 6 на 7 вересня гетьман організував могутній виступ, яким почав серію нічних рейдів, що мали на меті знищення противника, здобуття продовольства та інших трофеїв, деморалізацію турецької армії. У нічних рейдах, які завдавали великих втрат турецьким військам і викликали серед них паніку, з особливою силою виявилася динамічна тактика запорожських козаків, їхня активність, вміння максимально використувати фактор раптовості. З ініціативи Сагайдачного питання впровадження нічних атак спеціально розглядав польський сейм.

Козацький гетьман організував рейди 17, 18, 19, 22, 24, 25 вересня, які, за винятком одного, були успішними, козаки захопили численні трофеї.

Українському полководцеві належала найвидатніша роль у Хотинській війні. Слабий після поранення, козацький гетьман завжди діяв наполегливо, рішуче. Від ранку до ночі, а під час рейдів і вночі, був на ногах, керував військом, втручався в кожну дрібницю, був на військових нарадах у коронного гетьмана, сам перевірив варту.

Учасник Хотинської війни польський комісар Якуб Собєський, який безпосередньо спілкувався з Петром Сагайдачним, свідчив: «Взагалі був це чоловік великого духу, що сам шукав небезпеки, легковажив життям, у битві був перший, коли доводилося відступати — останній, був проворний, діяльний, в таборі сторожкий, мало спав і не пиячив, як то звичайно у козаків, на нарадах був обережний і в усіх розмовах маломовний».

28 вересня султан вирішив зробити ще один, останній штурм, зосередивши для нього абсолютно всі сили, вводячи максимум резервів. Коли розвіднілось, почали бити гармати, ядра летіли з чотирьох боків. Загалом, було випущено 1500 ядер, із них 500 — із батареї за Дністром. Артилерійський шалений обстріл дещо відтіснив козаків від лівого берега Дністра, з чого ско-

ристалися татари, вплав перебрившись через річку. Але запорожці, підтримані німецькими частинами, перейшли в контратаку й примусили ворога на деякий час припинити гарматний вогонь і дещо відступити вглиб лівого берега Дністра. На правий фланг обрушилися основні сили, й артилерійська канонада відновилася. Очевидець описує: «Більш як 60 гармат гриміли безперестанно».

Після артилерійської підготовки почався штурм. Спаги й татари за Дністром відвертали увагу, загрожуючи перепавою, в той час як на правий фланг продовжували наступати головні ворожі війська. Рядових воїнів підганяли сотники. Спаги, які спішилися, несли перед собою снопи соломи, захищаючись

роль козаків у Хотинській битві свідчили численні турецькі та польські тогочасні документальні джерела.

Спільна боротьба поляків і українців проти турецько-татарських загартників під Хотиною збагатила кращі традиції братерства цих народів. Козацький полководець Петро Конашевич-Сагайдачний став героєм і України, і Польщі.

Хотинська війна — це був вінець його полководницької діяльності, зростання його авторитету в Європі, визнання військового генія і найвидатнішої ролі українського козацького гетьмана Петра Сагайдачного в цій події світового значення. З-під Хотина Сагайдачний повернувся до Києва. Тут він дуже хворів, страждав від рани, заподіяної ще на початку війни отруєною татарською стрілою, але постійно піклувався про школи, братства, церкви та шпиталі.

від куль. Після дев'ятої атаки турки увірвалися на вали польських позицій, але були зустрінуті обстрілом із гармат, які заряджали, коли закінчилися запаси ядер, шматками заліза й скла. Турки відступили під натиском угорських, польських, українських воїнів.

Особливо запеклі бої точилися перед козацьким табором. Запорожці, яких штурмували понад 20 тисяч спагів, відбили 11 атак на козацькі позиції. Щоразу запорожці діяли сильним руйнівним вогнем або енергійними вилазками, кидаячись на ворога і вступаючи в рукопашний бій. Відбивши останню — одинадцятку атаку, запорожці кинулися на допомогу своїм союзникам, завершуючи цілковитий розгром ворога. Після закінчення битви, яка не вгавала протягом усього дня, втративши кілька тисяч убитими й пораненими, деморалізовані, пригнічені турки повернулися до свого табору.

На полі бою полягло більше тисячі ворогів. Втрати в польсько-козацькому таборі були невеликі. Лише татари захопили 40 полонених у ярмі.

Цілковитий розгром турецької армії змусив султана погодитися на переговори й укладання миру з Польшею. Могутня турецька армія зазнала нищівної поразки, османський уряд — краху своїх загартницьких планів щодо Польщі та України. Спроба Османа II поставити на коліна Польщу, ліквідувати козацтво й завойувати Україну провалилася. Протягом п'ятиднівних боїв султан не здобув жодної перемоги, а втрати його армії дорівнювали 40% воїнів.

У Західній Європі, де з великим напруженням та інтересом стежили за розвитком подій під Хотиною, від яких могла залежати доля багатьох європейських народів, також утвердилася загальна думка про те, що основна заслуга у відсічі турецько-татарських полчищам, провалі зайовницького походу Османа на Україну і Польщу належить козацтву. Про вирішальну

ОСТАННІ ДНІ ЗЕМНОГО ЖИТТЯ САГАЙДАЧНОГО

За п'ять днів до смерті Петро Конашевич-Сагайдачний у присутності київського митрополита Іова Борецького і нового запорозького гетьмана Оліфера Голуба склав тестамент, заподіюючи своє майно на освітньо-навчальні, релігійно-церковні благодійні цілі, зокрема 1500 золотих він подарував Київській і Львівській братським школам «на науку і цвічення (виховання) діток українських і бакалаврів учених».

До останнього подиху його не покидали думки про долю рідної України і козацтва. Відповідаючи на лист короля Сигізмунда III, Сагайдачний просить, щоб король стримував високодумних і вельможних панів коронних, які владу свою на Україну поширюють і... до ярма робітнього безбожних людей православних нахилиють.

Помер Петро Конашевич-Сагайдачний 10 квітня 1622 року. Кончину гетьмана важко сприйняли скрізь в Україні. З великим сумом проводжали в останню путь славного полководця, захисника духовності і освіти. Двадцять спу-

деїв Київської братської школи промовляли на похороні вірші, складені ректором школи Касяном Саковичем. Похований герої у Богоявленській церкві Братського монастиря на Подолі в Києві «з великим плачем Запорозького Війська і всіх людей православних».

У «Віршах на жалосний погреб зацного рицера Петра Конашевича-Сагайдачного», виданих у Києві друкарнею Києво-Печерської Лаври, їхній автор з печалло і ніжністю звертається до покійного, називаючи його «гетьмане милий», і запевняє, що за мужню оборону Вітчизни, за самопожертву він буде в раю небесному.

«Сагайдачний відійшов у вічність, залишивши після себе вічну славу», — пише Сакович і продовжує, що «смерть гірка невчасно забрала славного лицаря, є тим, заради чого слід слезою пролівати», «серцями, устами і шатами жаль свій освідчати».

«Вічну славу Сагайдачний здобув, — робить висновок Сакович, — з славним запорозьким лицарством, у якого він був славним вождем, справжнім мужем державним».

Стверджуючи ідею безсмертя подвигів, слави і добродетелі Сагайдачного, автор «Віршів» пише: «Несмертельной славы

*достойный, гетмане.
Твоя слава в молчанью
нікде не зостане,
Поки Дніпро з Дністром
многорыбные плынуть
Будуть, поты дільности*

теж твои слынути».
Безсмертя справи Петра Сагайдачного Касян Сакович порівнює з подвигами античних героїв. Тому Сакович вважає, що коли б якийсь поет жадавав вичерпно описати подвиги славного гетьмана, він мусив би вчитися у самого Гомера і Демосфена.

Друга з трьох гравюр у книжці Саковича є портретом Петра Сагайдачного, сучасник якого анонімний український художник-гравер зобразив запорозького гетьмана на коні. Він використав стародавню традицію мистецтва — возвеличення людини засобом кінного портрета. Кінь був наче п'єдестал для лицаря, хороброго і доблесного воїна, який на коні мовби підносилося над буденністю життя.

Портрет Петра Сагайдачного реалістичний. В поставі гетьмана, що сидить на коні, відчувається літня вже людина. В його фігурі немає стрункості, він тут подібний до старого козака, і лише булава в руці та герб Сагайдачного свідчать про його високе становище. Фахівці вважають, що ця гравюра є повторенням мальованого, можливо, домовинного портрета гетьмана.

Українська книжка 1622 р. є першим історико-поетичним твором про Сагайдачного. Потім у різних країнах з'явилася чимало творів, де розповідалося про цього українського гетьмана. Після переможного завершення Хотинської війни авторитет і слава запорозьких козаків та їхнього керманіча поширилися по всій Європі.

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЖОВТЕНЬ

18
1994 р. — Верховна Рада України скасувала заборону Компартії.
1995 р. — Україна вступила до Ради Європи.
1868 р. — народилася Євгенія Ярошинська, українська письменниця.
1941 р. — помер Володимир Свідінський, український поет, перекладач.
1917 р. — у Чигирині з'їзд українського вільного козацтва проголосив генерала Павла Скоропадського своїм отаманом.
1947 р. — почалося (19-21 жовтня) масове (близько 150 тис. осіб) вивезення українців на Сибір.
1961 р. — у Карлсруе (ФРН) суд (8-19 жовтня) виніс вирок агенту КДБ Б. Сташинському

му, вбивці Л. Ребета і С. Бандери, та визнав відповідальними за організацію вбивств уряд СРСР і ЦК КПРС.

20
1924 р. — у Харкові відкрита перша в Україні радіостанція.
1930 р. — московські чекісти вбили Юрка Тютюнника, генерал-хорунжого Армії УНР.

21
1056 р. — диякон Григорій вивів першу літеру рукопису, який увійшов в історію під назвою «Остромирове Євангеліє» — одна з найвидатніших пам'яток старослов'янського письмества в давньоруській редакції. До виявлення в 2000 році Новгородського кодексу вважалося найдавнішою книгою, яка була створена на Русі. Містить євангельські читання для неділі і свят.
1657 р. — в атмосфері гострих суперечностей та посилення московського тиску гетьманом України було врешті обрано Івана Виговського (Корсунська рада 21 жовтня 1657 р.). В 1658 р. гетьман зіткнувся з потужною опозицією, яка всякля підтримувалася Москвою.
1665 р. — гетьман Іван Брюховецький підписав Московські статті, за якими визначалися взаємини козаків з Росією. Московські статті значно обмежували політичні права України, посилювали її військово-адміністративну і фінансову залежність від московського уряду. За Московськими статтями українські міста і землі переходили під безпосередню владу московського царя. Гетьманському уряду заборонялось вступати в дипломатичні зносини з іноземними державами. Обмежувалося право вільного обрання гетьмана, вибори якого мали проводи-

ти лише з дозволу царя і в присутності московських послів, новообраний гетьман мав приїздити до Москви на затвердження. Кількість московських військ в Україні збільшувалась до 12 тис., причому український уряд зобов'язувався постачати їм власним коштом харчі.
1897 р. — у Николаєві почав працювати Чорноморський суднобудівний завод.
1964 р. — помер Григорій Верьовка, український композитор і хорвий диригент, педагог.
22
1937 р. — заарештований митрополит Київський і всієї України Василь Липківський.
Народилися:
1913 р. — Василь Свіда, український скульптор-різьбяр.
1935 р. — Борис Олійник, український поет, громадський діяч, дійсний член НАНУ, голова Українського фонду культури. Почесний академік

Академії мистецтв України.
Померли:
1835 р. — Устим Кармак, керівник повстанського руху на Поділлі.
1953 р. — Петро Сікорський, митрополит Української автокефальної православної церкви.
23
1545 р. — козаки, вийшовши в море на 32 чайках, підійшли до турецької фортеці Ачи-калі (Очаків) і захопили її.
1859 р. — у Києві відкрита перша недільна школа.
1990 р. — під тиском студентів та інших демократичних сил Верховна Рада УРСР скасувала статтю в Конституції УРСР про керівну і спрямовуючу роль компартії у суспільстві.
Померли:
1937 р. — Михайль Семенко, український поет-футурист, редактор багатьох видань, загинув у засланні на

Соловських островах.
1937 р. — Володимир Ярошенко (псевдонім Воляр), український поет, байкар, прозаїк, драматург, літературний критик, кіносценарист. Жертва сталінського терору.
24
Міжнародний день Організації Об'єднаних Націй (День ООН).
1991 р. — Верховна Рада проголосила без'ядерний статус України.
1993 р. — у соборі Святої Софії в Києві здійснено інтронізацію Володимира Романюка, обраного Патріархом Київським і всієї Русі-України.
Померли:
1902 р. — Владислав Заремба, український композитор, піаніст і педагог.
1997 р. — Петро Дужий, український письменник, з 1944 р. референт пропаганди УПА, почесний громадянин міста Львова.

ВІДКРИЙТЕ СВІТ МУЗИКИ З ФЕДОРОМ МАРЧЕНКОМ!

Жовтень 2009 року, фінал пісенного конкурсу «Кримської світлиці». Федір Марченко виконує пісню-переможницю — «Два кольори» О. Білаша і Д. Павличка

Яскраво, цікаво і різнопланово — так можна сказати про ювілейний концерт молодого талановитого співака, артиста-вокаліста Кримської філармонії Федора Марченка, що відбудеться 25 жовтня в Будинку офіцерів Сімферополя. Він пройде у формі творчого бенефісу «Мені — 25», в якому на сцені та екрані всіма барвами різних жанрів будуть відображені найбільш значні етапи в біографії та роботі у вокальному мистецтві, його ролі в кінофільмах. Виступи артиста супроводжуватиме шоу-балет «Тана», а в дуеті з ним партії з опер, оперет і мюзиклів виконуватимуть народні артисти України Валерій Карпов та Олена Басаргіна, його молоді партнерші на сцені Марина Гіман та Анжеліка Захарова.

Музикант — турист веселий
Йшов і пісеньку співав.
Це пісня «На плечах рюкзака важкий», з якою юний Федір Марченко вперше вийшов як соліст на сцену перед більшою порівняно з учнівською аудиторією в залі Гвардійського будинку культури Сімферопольського району. Вчитель музики Олександр Жирнов в Урожайненській середній школі, де хлоп-

печь навчався, помітивши в ньому інтерес до співу, з другого класу ввів його в склад мішаного хору «Росинка», в якому співали учні різного віку. Батьки, зоотехніки за фахом, також успішно сприяли розвитку природних голосових даних своїх дітей. Тато навчив Федора і старших від нього брата Олександра та сестру Ксенію грати на гітарі. А мама, в роду якої були артистки по жіночій лінії, співала з дітьми вдома і сама виступала в художній самодіяльності.

Шкільний пісенний репертуар Федора щороку збільшувався народними, патріотичними та естрадними піснями, а ази сценічного мистецтва пізнавалися в колективі легко, весело і невимушено. Він успішно виступав у районних і республіканських оглядах школярів. І все ж вибір своєї майбутньої професії не зі сценою пов'язав, а з фінансами, бо вдома вважалося, що вокалістом бути неперспективно. Юнак вступив до Кримського університету економіки та управління, однак, провчившись чотири роки і отримавши кваліфікацію бакалавра, все ж вирішує пройти зі своїми піснями під гітару, що були його постійними супутниками в студентському житті, вступне випробування й за вокальним профілем у Кримському університеті культури, мистецтв і туризму. «Якщо складу іспити і пройду на бюджетну форму освіти — буду вчитися, — подумав. — Якщо ні — повернуся назад до фінансів».

Його прийняли, а викладач сценічної культури Володимир Таранов з першого курсу привів в Український академічний музичний театр. Там на сцені Федір на практиці освоював спочатку як артист хору, а потім і в ролях те, чому в студентській аудиторії його навчав викладач з вокалу, провідний артист театру, народний артист України Валерій Карпов.

— Він вражає своїм артистизмом, — говорить Ф. Марченко. — І це вміння створити образ, бути переконливим на сцені передавав

нам, своїм студентам.

Театральні підмостки стали для майбутнього вокаліста чудовою школою пластики руху, набуття хореографічних навичок. Через три роки він потрапляє в групу народної артистки України, професора Олени Басаргіної, яка до кінця ограновує голос співака, наблизивши його баритон до бельканто. І він оксамитово зазвучав в оперетах і мюзиклах «Собор Паризької Богоматері», «Моя прекрасна леді», «Ірод» та інших. Всього в його театральному переліку близько двадцяти ролей. А інтерпретацію артистом графа Давидова в рок-опері Олексія Рибнікова на вірші Андрія Вознесенського «Юнона та Авось» і Кая у мюзиклі Кіма Брейтбурга «Снігова королева», крім кримчан, побачили на виїзних спектаклях і глядачі в усіх обласних центрах України.

— Я люблю театр, трупя якого, насамперед головний режисер, заслужений артист України Юрій Федоров, головний диригент Олександр Коваленко, режисер Володимир Косов, підтримують мене в творчому розвитку, — говорить Ф. Марченко. — Це моя перша сцена, на яку я вийшов як професійний співак.

В університеті, який закінчив цього року з дипломом магістра вокального мистецтва, артист спеціалізувався на естрадному жанрі, однак на перших порах більше інтересу проявляв до академічного співу.

— Різниця в постановці голосу і дихання між ними немає жодної, — говорить. — А баритон розвивається до сорока років.

Тепер, досконало вивчивши ці два стилі, він з однаковим технічним професіоналізмом співає як найскладніші твори світової оперної класики, так і популярні ест-

радні хіти. В його виконанні у супроводі Кримського симфонічного оркестру звучать арії з оперних творів В. Моцарта, С. Рахманінова, Ф. Шуберта, Ф. Шопена, оперет І. Кальмана, Ф. Легара, М. Дунаєвського, народні пісні «Вдоль по Питерской», «Коробейники», романси «Дорогой длинною», «Очи черные». Створені в минулих століттях, ці мелодії і нині зберігають свою чарівність, звучать у концертах на прохання публіки зі стажем поряд із забутими чи менш відомими молодіжні за віком аудиторії, розвиваючи інтерес і любов до академічної музики. Всього ж його репертуар налічує більше трьохсот сольних творів і дуетів світової класики.

А як естрадний виконавець Ф. Марченко гостро відчуває на собі дефіцит нового музичного матеріалу для баритона — низького чоловічого голосу, який був популярним у кінці 80-х років минулого століття. Нині ж композитори більше співпрацюють з тенорами, а баритонам для підтримання технічної форми не залишається нічого іншого, як здійснювати власне аранжування пісень, що виконували видатні співаки колишнього Союзу Дмитро Гнатюк, Анатолій Мокренко, Валерій Ободзинський, Муслім Магомаєв та інші, популярних мелодій до кінофільмів. Однак такий пострадянський репертуар, нехай і затребуваний у певній частині публіки, розглядається співаком лише як тимчасовий і базовий, на якому він має намір створити власний іміджвий вокальний продукт.

Починаючи з 2005 року, ситуація і в світовій музиці почала змінюватися. Спробу баритонів конкурувати з тенорами на естраді зроби-

ли б створювати такого роду власний музичний продукт. І перший однодумець вже є: це поет Сергій Русаков. Як соліст філармонії постійно експериментують з різними артистами і творчими колективами, створюючи дуети, квартети. Наприклад, співаю в дуетах з Мариною Гіман та Анжелікою Захаровою, з ансамблем «Слов'яночки» під керівництвом Наталії Прокопенко. Виступаю в концертах у Криму, по Україні, а зараз готуємося до поїздки по Росії.

— Недавно телеглядачі бачили тебе в телесеріалі «Анна Герман», де ти зіграв роль альпініста. Як часто знімаєшся в кіно? — Перший раз пройшов кастинг у 2010 році і зіграв головну роль емігранта Андрія в серіалі канадського тележурналіста Е. Каліновскі «Я не вернусь, тому що не пішла». З того часу знявся ще в чотирьох фільмах. А в ролі альпініста поєдналося і моє власне захоплення цим видом скелелазіння. Займаюся пішим і велосипедним туризмом. Об'їздив і обходив усі гори України, а влітку цього року в Карпатах здійснив сходження на Говерлу і Петрос висотою понад дві тисячі метрів та на більш складний у підйомі Чорногірський хребет.

Кращими від гір можуть бути тільки нові гори, на вершини яких у природі та мистецтві і бажаємо ще не раз піднятися співакові, чия пісня покореє серця слухачів, дає крила і відчуття причетності до великого багатства світової музики.

Валентина НАСТІНА
Нагадаємо, що ювілейний концерт Федора Марченка відбудеться 25 жовтня в Будинку офіцерів Сімферополя, початок о 19 год. Вартість квитків — 30-50 грн.

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театральний концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язу України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com